

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

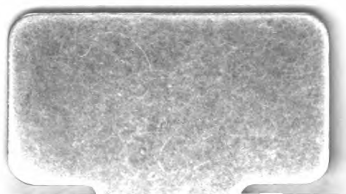
For more information see:

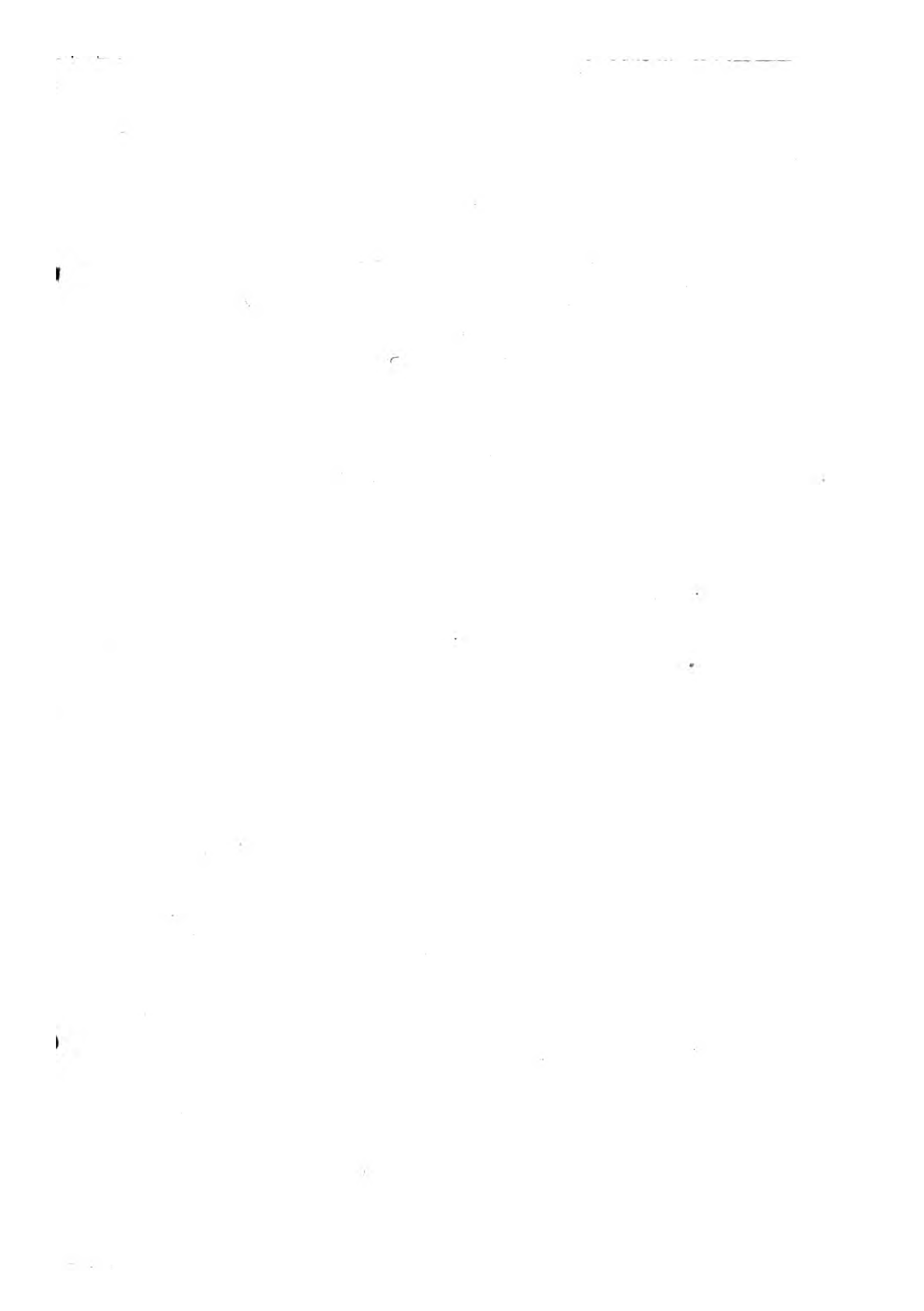
<http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks>

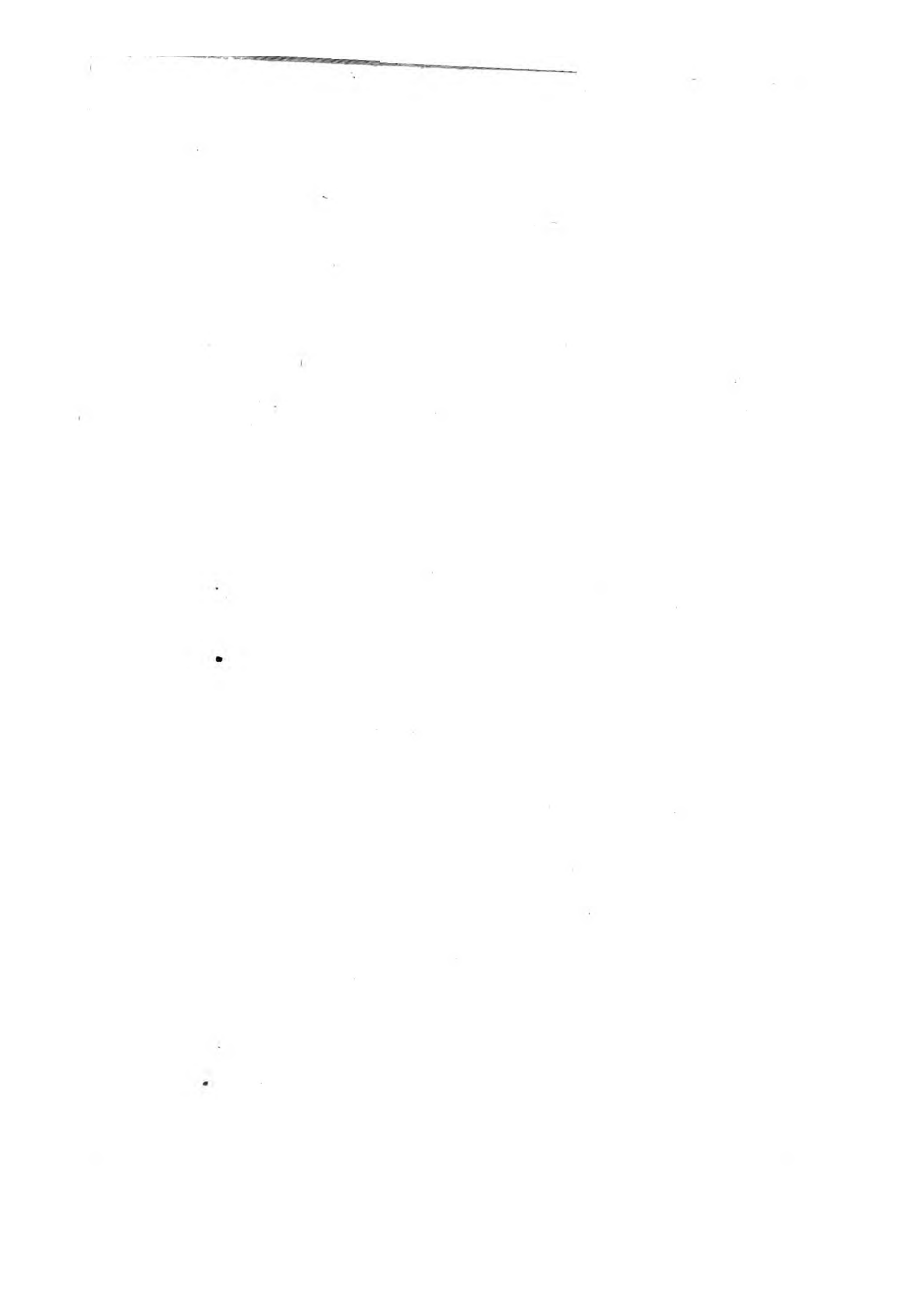

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

دیوان ہلالی - کلام اہل زبان -

خیال خودی - دیوان منشی سید سنگھ بنارس بیچہ و مخلص -

دیوان تاسم - کلام سرکردہ شعراے نامی زبانہ ملا قاسم دیوانہ -

دیوان نویدی - فارسی غزلیات میفد یاد آوری بہتدیوان -

کتب کلیات اردو

کلیات انشاء اللہ خان - یہ نتیجہ طبع شاعر نامی بندہ سید میر انشاء اللہ خان انشاء مخلص کا ہے محمد نواب سواد علی خان مین بڑے سے مقرب حاضر جواب تھے -

کلیات نساخ - عمدہ کلیات حسین ناوہداد رسا کی شامل ہیں -

۱ - شاید عشرت - ۲ - سخن شعرا - ۳ - اشعار نساخ - ۴ - مرغوب دل - ۵ - دفتر بہتال -

۶ - گنج نوای پنج - ۷ - چشم فیض - ۸ - قند پارسی ۹ - زبان پرختہ - ۱۰ - قطعہ منتخب - از جلوہ گری

طبع وقاد مولوی عبد الغفور خان بہادر - اور پر ایک نسخہ علیہ علیہ بھی چھپا ہے -

کلیات سہرورد - قصائد و شغلیات دو وادین در باغ عیادت از کلام تاج الشعرا رفیع السودا

مستندہ الکلام -

کلیات نظیر حلی کبر آبادی -

کلیات تراب - مجموعہ حسین چند کتابچہ ہیں ۱ - دیوان - ۲ - مثنوی عاشق صتم -

۳ - شہر بان - ۴ - شجرہ قادریہ

کلیات صنعت - کلام شاعر مستند میان کریم الدین صنعتی -

کلیات ناسخ - دو دیوان صفحہ اور حاشیہ پر - نتیجہ بلند فکری شیخ امام بخش ناسخ شاعر مستند لکھنوی -

کلیات آتش - طبع اور مثنوی نامی خواجہ حیدر علی آتش لکھنوی حاضر ناسخ -

کلیات نظام - کلام سخنور خوش فکر نواب محمد مردان علی خان بہادر -

کلیات تسلیم - جگانام تاریخی نظم ارجمند ہے نتیجہ خوش فکری زبان آور بلند خیال منشی امیر احمد تسلیم شاگرد حضرت نسیم دہلوی -

کلیات میر تقی - استاد مستند مسلم الثبوت کا کلام بعد نظر ثانی مکرر چھپا -

کلیات ظفر - کلام الملک ملک الکلام چاچلہ بن ۱ - جلد - اول و دوم بنگالی -

۲ - جلد - سوم و چہارم بنگالی -

کلیات سون خان - جدید الطبع -

<p>۱۔ دیوان تحفہ الصغر بصرین کا کلام ہے۔</p> <p>۲۔ دیوان وسط الحیات عنوان شباب کا کلام</p> <p>۳۔ دیوان غرت الکمال جو کمال عمر پالیس برس میں نہ پایا۔</p> <p>۴۔ دیوان بقیہ نقیہ کلام ہنگام پیری۔ یہ کلیات ایک انتخاب ہے چار دیوان روشن طبع سخنور صاحب کمال ملقب بہ بلوئی ہند حضرت امیر خسرو و بلوئی ہے۔</p> <p>کلیات ظہیر قاریانی۔ تصنیف صدر الحکما ابو نصر قاریانی۔</p> <p>دیوان ظہیر قاریانی۔ تصنیف</p> <p>دیوان صاحب کامل۔ از فرزند امیر صاحب تبریزی</p> <p>ایضاً۔ انتخاب دیوان۔</p> <p>دیوان حافظ بخشی جو غنط از انکشاف طبع روشن صاحب باطن ملقب بلسان انیب حضرت خواجہ شمس الدین حافظ شیرازی۔</p> <p>شرح دیوان حافظ۔ باطل معانی و مصطلحات صوفیہ از تصنیفات مولوی سید محمد صادق علی از جانب مطبع۔</p> <p>دیوان شمس تبریزی۔ مشہور کلام از روشنی طبع ولی ماورزاد محمد بن ملک داد معرون</p>	<p>شمس تبریزی۔</p> <p>دیوان حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی۔ کلام پرتائیز۔</p> <p>دیوان حضرت احمد جام۔ شزندہ پیل سرخیل عارفان۔</p> <p>دیوان خواجہ معین الدین چشتی۔ یہ دیوان نایاب محض عنایت اینرودی سے اس مطبع کو ملا تبرا کا طبع ہوا۔</p> <p>دیوان حضرت غوث الاعظم۔ پیر دستگیر شیخ محی الدین عبدالقادر گیلانی قدس سرہ</p> <p>دیوان مخفی۔ استاد اہل زبان کا کلام ہے از جلوہ طبع مخفی رشتی اور جو ناواقف کلام زیب النساء کتبہ میں وہ نادرست ہو تذکرہ ان سے تظاہر ہے۔</p> <p>دیوان غنی۔ درسی دیوان مصنفہ املا محمد طاہر غنی کشمیری۔</p> <p>دیوان مہتاب۔ از سخنور نازک فکر نقشی مہتاب رائے شری و استویہ رئیس کٹرہ</p> <p>دیوان موزون۔ از خوش فکر علیچناب راجہ رام نراین شری و استویہ کھرے۔</p> <p>دیوان ناصر علی۔ شاعر نامور کا کلام۔</p> <p>دیوان کشفی۔ از جلوہ خیال بلند مولوی شاہ سلامت اللہ مخفور۔</p>
---	--

خاتمه الطبع

پس از حمد و ثنا بر راسه ارباب فطرت سلیم و صاحبان فن مستقیم که در میدان
 سخن طرازی بچار زبان و بطلاقت لسانی قصب السبق ربوده اند نیتگو
 روشن باد که درین جزو زبان مجموعه نادر رباعیات که چون شاید آن چار
 از حسن خلق با عناصر اربعه مشمول است و مانند لیلی صفیان بچل ناز زنگوله از
 جرس نقطه بسته بر چار صفت دلربایی بیایه کوبی مشغول یعنی کلام بی غمت
 نظام معروف به رباعیات عمر ختیام که سخن آفرین والا مقام در نظم
 بوزن رباعی گوئی مسابقت از شعراے روزگار ربوده چنانچه حضرت
 شیراز بلبل نوا خوان گلزار غزلیات است بدان مشابه این مصنف
 شیوا زبان چند لیب نغمه سرایه چمن زار رباعیات طوطی قلمش در شیرینی
 گفتار خیل حلاوت باریست نواے قمری سروستان چار ضرب کلامش
 صافی درونان را تجلی انوار آرزو کلک که گویا به پیش نیست از تمام نوا
 آن فردی مثل بدستی جو اس حمسه اندرین شش جهت بیرون از
 امکان است هینگامیکه از چار سو خواهمش طبع این کتاب لا جواب در رسیده
 نسخه صحیحه بتلاش بهم رسانید طبعش بتصحیح لائق و تجشبی حل غوامض پنجه
 پسندیده نقادان سخن باشد در ۱۳۰۴ درین مطبع نامی منشوری نول کشور
 لباس پوش الطبع گردیده بود اکنون که فروخت شده و ارباب شوق نظر
 اشتیاق طلبکار طبعش شدند لاجرم بعد نظر ثانی رساله مذکور الصفت باردوم
 در مطبع محدوح بمقام لکهنو باه و سمبر ۱۳۰۴ مطابق ماه صفر ۱۳۰۴ هجری حلیه
 طبع در برگردانیز و چون مقبول کناد

گویند مخور می که بلاکش باشی این هست و نه زهر دو عالم خوشتر	در روز مکافات در آتش باشی این یکدم گز شراب خوشتر باشی
از کبر مدار هیچ در دل ہو سے چون زلف تبتان شکستگی عادت کن	از کبر بجائے نرسید سرت کے زان پیش کہ بگسلد ز تار نفسے
تا که ز عمر زمانه مخزون باشی میرنوش و کعبیش گوش خوشدل میباشد	با چشم بر آب و دل پر خون باشی زان پیش گزین دائره بیرون باشی
دنیا نفسے و من در و یک نفسے شکرانه آنکه زنده خوش میباشد	اندر نفسے چند توان زد نفسے این عالم بے وفا نمانده بکسے
خسته نه نهم یا نهم بر خسته آتش نشوم زهر هر آن کشته	زین پس من و باد و کنار کشته خوبی نبود بر برم باز کشته
مخور که طر یفان جهان را در و می تا که گوئی توبه شکستی ہی می	بر که دنیا گوش چه بیستی خو صد توبه شکسته به که یک شیشه می
جز راه قلندر خجرات میوے بر کف قدح باد و بردوش سبوے	جز باد و خج سماع و خج تیار جوے میرنوش کن و بکار میوے گوے
با در هوس لعل لب و جام می اینها همه مشوست خدا میبنداند	تا در می آواز دوت و جنگ و می تا ترک تعلق نکنی همیشه می

لعل لب و جام می
 مشوست خدا میبنداند
 با در هوس لعل لب و جام می
 اینها همه مشوست خدا میبنداند
 جز راه قلندر خجرات میوے
بر کف قدح باد و بردوش سبوے
 جز باد و خج سماع و خج تیار جوے
میرنوش کن و بکار میوے گوے
 صد توبه شکسته به که یک شیشه می
 بر که دنیا گوش چه بیستی خو
 تا در می آواز دوت و جنگ و می
 تا ترک تعلق نکنی همیشه می
 این عالم بے وفا نمانده بکسے
 اندر نفسے چند توان زد نفسے
 دنیا نفسے و من در و یک نفسے
 شکرانه آنکه زنده خوش میباشد
 تا که ز عمر زمانه مخزون باشی
 میرنوش و کعبیش گوش خوشدل میباشد
 با چشم بر آب و دل پر خون باشی
 زان پیش گزین دائره بیرون باشی
 از کبر مدار هیچ در دل ہو سے
 چون زلف تبتان شکستگی عادت کن
 از کبر بجائے نرسید سرت کے
 زان پیش کہ بگسلد ز تار نفسے
 گویند مخور می که بلاکش باشی
 این هست و نه زهر دو عالم خوشتر

رباعیات عمر خاتم

۹۸

کزدور مرا بر که به بیند گوید	ای خورده شراب از کجایم آئی
باد در قفاحت کن آباد بزی	در بند فزونی مشو آباد بزی
منگد بفرزونی ز خود و غصه مخور	در کم ز خودی تکیه کن شاد بزی
از دیر برون آده نایاک سے	از دو دو جنم به تیش پیر بنی
بشکست صراحیم که عمرش کم با	وانگه چوئے لطیف مرد چو تنی
با من تو بر آنچه گوئی از کین گوئی	پیوسته مرا لمجد و بیدین گوئی
من خود مقوم بر آنچه هستم لیکن	انصاف بده ترا رسد کین گوئی
از آمدن بهار و از رفتن دگر	اوراق وجود ما همیگر دو دگر
مخور مخور اندوه که گفت سبکیم	غمهای چو زهر است و تریاقش دگر
مادر تن هست استخوان در گری	از خانه تقدیر مننه بیرون گری
گردن مننه از خصم بود در تم زالی	سنت مبرار دوست بود حاتم ظم
گر روزه زمین بجله آباد کنی	چندان نبود که خاطرے شاد کنی
گر بنده کنی بلطف آزادی را	ببتر که هزار بنده آزاد کنی
تا که غم آن خورم که دارم یانی	دین عمر بنحو شدلی گزارم یانی
پس کن تسبیح با ده که معلوم نیست	اکاین دم که فرو برم بهرم یانی

دینم که بگذرد از کرمی
 باد در قفاحت کنی
 در بند فزونی مشو آباد بزی
 در کم ز خودی تکیه کن شاد بزی
 از دو دو جنم به تیش پیر بنی
 وانگه چوئے لطیف مرد چو تنی
 پیوسته مرا لمجد و بیدین گوئی
 انصاف بده ترا رسد کین گوئی
 اوراق وجود ما همیگر دو دگر
 غمهای چو زهر است و تریاقش دگر
 از خانه تقدیر مننه بیرون گری
 سنت مبرار دوست بود حاتم ظم
 چندان نبود که خاطرے شاد کنی
 ببتر که هزار بنده آزاد کنی
 دین عمر بنحو شدلی گزارم یانی
 اکاین دم که فرو برم بهرم یانی

ایضا

کین ملک حسن نسا ند جاوید	از دست تو هم بدون رادو یکبارے
چون جنس مرا خاصه بدانند ساقی	صد قفل زهر نوع براند ساقی
چون و اما نم برسم خود بادیه	در کد خودم در گذر اند ساقی
بر گیر ز خود حساب اگر با خبری	کا اول توجه آوردی و آخر چه پری
گوئی بخورم با ده که می باید مرد	می باید مرد گر خوری در نه خوری
پیرے دیدم بجانه خمارے	گفت نمک نم ز رفتگان اخبار
گفتا می خور که پنچو من بسیارے	رفتند و خبر ازو نیامد بارے
بر کوزه گرے بزیر کردم گذرے	از خاک سے نمودم هر دم تیرے
من دیدم گر ندید هر بے بصرے	خاک پدرم بر کف هر کوزه گرے
بر گیر پیاله و سبوا می دل جوے	جسم لبو سینه زار و لب جوے
کین چرخ ز صورت بتان مردو	صد بار پیاله کرد و صد بار سبو
ای آنکه میجبه چسار و بهفتی	در بهفت و چهار دایم اند رفتی
مخور که به سزار به شیت گفتم	باز آمدنت نیست چورفتی رفتی
شاد آمدی ای و راحت جانم که توئی	تو آمده و من نه برایم که توئی
از بهر خدانه از بر اے دل من	چندان مخور که من ندانم که توئی

ای مولود
 بگرز بر زندگی
 داز تو کار آفتاب
 کنی و یاد بخانه
 نبوشی غم خورد
 باد منشنه غم
 بهر صورت است
 ازین نماند
 جان ز فتن
 موزا تا علی
 محض و
 در خطه
 مولود زید بر حضرت
 آدم علیه السلام
 است یعنی اگر بصارت
 و نور بینائی در چشم
 بیننده باشد
 بصارت من کی نور
 آن کوزه گر را دیدم
 که از خاک پدرم
 کوزه میسازد و در آن
 که روزے از خاک
 گل کرده بهین
 عواید ساخت
 مننه در طاعت
 نتیجه خلاصه

	رباعی	
از منبج دنیا تو هر دو د خوری	تا چند غم بوده و نابود خوری	از منبج دنیا تو هر دو د خوری
دنيا که بر اهل دین زیان نیست عظیم	گر ترک زیان کنی همه سود خوری	دنيا که بر اهل دین زیان نیست عظیم
	ایضا	
ای کوزه گرا بکوش که به شکاری	تا چند کنی بر گل آدم خواری	ای کوزه گرا بکوش که به شکاری
آنکشت فریدون سیر کتخیزد	بر چرخ نهاده چه می پنداری	آنکشت فریدون سیر کتخیزد
	ایضا	
سنگام صبوح امر صنم فرخ در	بر ساز ترانه و پیش آورم	سنگام صبوح امر صنم فرخ در
کافکنند خاک صد هزاران هم در	این آمدن تیرمه و رفتن دور	کافکنند خاک صد هزاران هم در
	ایضا	
چندانکه نگاه میکند هر سوئی	از سبزه بهشت است و ز کوشه جوئی	چندانکه نگاه میکند هر سوئی
صخره چو بهشت است ز دوزخ گم گویی	بنشین به بهشت بهشتی رودئی	صخره چو بهشت است ز دوزخ گم گویی
	ایضا	
چون می نرود با ختیا کاره	خوش باش درین نفس که هستی باره	چون می نرود با ختیا کاره
چون واقعی ای سپهر بر اسراره	چیزین چه بری بید ه بر تماره	چون واقعی ای سپهر بر اسراره
	ایضا	
گر هست ترا درین جهان دست	مان تا زنی بی موم ساقی نفس	گر هست ترا درین جهان دست
پیش از من و تو بیازمودند بس	دنيا کند گراے آزار کس	پیش از من و تو بیازمودند بس
	ایضا	
ای دهر بگرده های خود معترفی	در خالق جور و ستم معتکفی	ای دهر بگرده های خود معترفی
نصرت بخسان ای ذر حمت کسان	زین هر دو پروان نیست مری مغان	نصرت بخسان ای ذر حمت کسان
	ایضا	
ز بهار کنون که میتوانی باره	بر دار ز خاطر عزیزان باره	ز بهار کنون که میتوانی باره

کلیه مخاطب
بسیاری که خطاب
بصنم کرده میگوید
فرخ یوصفت
اوست در در
مصرعه جارم تیره
مولد از راه بهار که
بمغذی مساوی با
گویند و دی با
که ایام نوزان است
مولانا سید
محمد صافی
مذکره
بشرف از آنکه
و شاکت اعصاب
نابیند و خائفه بجا
زادان و حاران
مردانیکه با در
نعت و عیش
دادن افان و حور
جای رحمت کبر
جایه
واژه بس
باشند با خن
صفت خلق

کائناس کہ جهان کرد فراغت دارا	از سببت چون توئی در شیش چو من
رباعی	
اقناده مرا با محو مستی کارے	خلقم ز چه میکند ملامت بارے
ای کاش کہ بر کرد ام مستی کردی	تا من بجان ندیدم ہشیارے
ایضاً	
مان ما بخرابات مجازی نائے	تا کار قلندری نسازی نائے
این رہ رہ مردان سرفرازانت	زنہار درین کوچہ بیازی پائے
ایضاً	
گردست دید ز منغز کندم نائے	وز محو کردوے ز گو سپندے رائے
باباہ رنخ نشسته در ویرا	عیسی بود آن نہ جد ہر سلطانی
ایضاً	
در کار کہ کوزہ گرے کردم را	در پایہ چیخ دیدم استادہ بیایے
میکرد سبب و کوزہ را دستہ دھرا	از کلمہ بادشاہ در دست گدایے
ایضاً	
ای از حزم ذات تو عقل آگہ فر	در معصیت و طاعت مستغنی
مستم ز گناہ و از رجا ہشیارم	امید ز رحمت تو دارم یعنی
ایضاً	
سازندہ و کار مردہ و زندہ توئی	دارندہ این چیخ پر آگندہ توئی
من کہ چہ بدم صاحب این بندہ توئی	کس را چہ گنہ کہ آفرینندہ توئی
ایضاً	
ای چیخ دلم ہمیشہ غمناک کنی	پیرا من حرمی من چاک کنی
بادے کہ بمن رسد تو آتش کنش	آبیکہ خورم در دہنم خاک کنی
ایضاً	

۱۰۰ در حرمی ام
 کہ خلق مراد توئی
 دیدہ ملامت
 سبب کند و من
 کہ بچو کلام این
 مست کرد کہ نام
 ہشیاری ز کون
 شنید و از دید
 دیدہ بناید ۱۲
 مولانا سید
 محمد صادق علی
 مظلم علی
 از زبان کنی و
 رانی از کوسید
 دماغ رنخ توئی
 از کتاب شکر
 کنار و در بار
 اینچنین کہ
 دوران بیدارست
 ز نینہ سلطان باید
 انکاشت
 منظر کلمہ
 این باغی بوضوح
 بیت ماست
 ز کجایی کنی
 کہ ہر امیر
 چون روزی ہم
 منہ منظر

رباعی

در خواب غرور خفته اند اساقی	آنها که ز پیش رفته اند اساقی
با دست بر آنچه گفته اند اساقی	رو باده خور و حقیقت از من بشنو

ایضا

درده قدح شراب مان اساقی	چون مخند به اجل امان اساقی
با این دو سه روزه در جهان اساقی	غم خوردن میبوده نه کار دل هست

ایضا

هم آب اجل کند گذار اساقی	در سنگ اگر شنوی چو بار اساقی
با دست نفس باده بیار اساقی	خاک نیست جهان غزل بخوان اساقی

ایضا

بنویس بمنجانه برات اساقی	تا چند ز یاسین و برات اساقی
آن روز به از شربت برات اساقی	روزیکه برات ما بمنجانه بود

ایضا

در شیشه کن شراب از شب باقی	صبح خوشم خرم هست خیر اساقی
این یکدم عمر را که فسر دعا عاقی	بایار خوریم و عیش را تازه کنیم

ایضا

بر کن قدحی بخور من ده دگر که	زان کوزه مگر نیست در دوی مزر
خاک من دتو کوزه کند کوزه گر که	زان پیشتر ای صنم که در رگدز که

ایضا

بکشای ز خلق شیشه خون اساقی	ورده محل لاله گون اساقی
یکد دست که پاک اندرون اساقی	کامروز برون ز جام می نیست مرا

ایضا

خو خور تو بهر محفل و هر انجمنه	گر زانکه بدست افتد از مودت
--------------------------------	----------------------------

رباعی
 در خواب غرور خفته اند اساقی
 آنها که ز پیش رفته اند اساقی
 رو باده خور و حقیقت از من بشنو
 چون مخند به اجل امان اساقی
 غم خوردن میبوده نه کار دل هست
 در سنگ اگر شنوی چو بار اساقی
 خاک نیست جهان غزل بخوان اساقی
 تا چند ز یاسین و برات اساقی
 روزیکه برات ما بمنجانه بود
 صبح خوشم خرم هست خیر اساقی
 بایار خوریم و عیش را تازه کنیم
 زان کوزه مگر نیست در دوی مزر
 زان پیشتر ای صنم که در رگدز که
 بکشای ز خلق شیشه خون اساقی
 کرده محل لاله گون اساقی
 کامروز برون ز جام می نیست مرا
 گر زانکه بدست افتد از مودت

رباعیات عمر خیام

۹۰

ما و عمر و معشوق و صبوح امر ساقی تا که خوانی قصه نوح اے ساقی مراد از ساختن کشتی و آمدن طوفان	از مانود تو به نصوح امر ساقی پیش آرسبک راحت روح امر ساقی
دروہ محل مشکبو امر ساقی یک کوزه محو بدہ از ان پیش کہ در	تا باز رہم ز گفت گو امر ساقی خاک من و تو کند سبوا امر ساقی
ز آید نہ بزید کرد سود امر ساقی بر کن قدح بادہ تو زود امر ساقی	زیرا کہ عمل عیان محمود امر ساقی کا مد زازل اسچہ بود امر ساقی
شمع سست و شراب و مابتاب امر ساقی از خاک بر آراین دل پر آتش را	شاید شراب ہم خراب امر ساقی بر باد مدہ بیار آب امر ساقی
دردہ قدح ز لعل ناب امر ساقی تا عقل گریبان دلم خواهد دا	بر گیز آتشم باب امر ساقی دست من و دامن شراب امر ساقی
بشگفت شگوفہ محو بیار امر ساقی زان پیش کا جل کند زور چند	دست از عمل زید بدار امر ساقی جام محل و جو بیار امر ساقی
ہنگام صبوح سست خروش امر ساقی چہ جاے صلاح سست خموش امر ساقی	ما و عمر و کوے میفروش امر ساقی بگذر ز حدیث زہد و نوش امر ساقی
چون ہست زمانہ در شباب امر ساقی ہنگام صبوح قفل بر در زدہ ام	بر نہ بلفم جام شراب امر ساقی مردہ کہ بر آمد آفتاب امر ساقی

چون آید
خاک سست
عمل دکار
ایر سست
درد سست
ماندن خوشتر
مولانا سید
محمد صادق علی
مدظلہ العالی
سلسلہ سامان
عشق و شکر
میکویند
و شراب و عید
کیا بوی
شب بوی
غنجی و دل راز
باز بوی
سلسلہ
سلسلہ
سلسلہ

نام

رباعیات عمر خیام

زبان پیش که روزگار خونت ریزد	تو خون قرابه در قدح ریزی به
رباعی	
بنگر ز صباد امین گل چاک شده	بسیل ز جمال گل طربناک شده
هین باد خورید کای بسا گل کز باد	بر خاک فروریزد و بر خاک شده
ایضاً	
از هر چه بجز حق است کوتاهی به	مویم ز کف بستان خرگاہی به
مستی و قلندری و کمر اہی به	یک جرعه موز ماه تانما ہی به
ایضاً	
مانیم بلطف تو تو لا کرده	وز طاعت و معصیت سیرا کرده
آنجا ز عنایت تو باشد باشد	نا کرده چو کرده کرده چون نا کرده
ایضاً	
جان نیست درین راه خطرناک شده	تن زیر زمین نیک و بد باک شده
بس رگبزر که بگذرد بر من و تو	ما بجز از هر دو جهان خاک شده
ایضاً	
ای نیک نکرده و بدیبا کرده	انگاه بلطف حق تو لا کرده
بر عفو کن تکلیب که هرگز نبود	نا کرده چو کرده کرده چون نا کرده
ایضاً	
ای در ره بندگیت یکسان که و من	در هر دو جهان خدمت در گاہ تو به
تکلیت تو ستانی و سعادت تو دہی	یارب تو بفضل خویشستان و بدی
ایضاً	
از آتش و باد و آب و خاکیم همه	در عالم کون در ہلاکیم همه
تا تن با ما است در جفا کنیم همه	چون تن بہرود روان باکیم همه
ایضاً	

ای بین زبان
 کلمہ نیست
 کر با سے آگاہی
 و اطلاع و خبر دای
 استعمال سازند
 مولانا سید
 محمد صافی علی
 مدظلہ العالی
 علی ایضاً
 رفت رگبزران
 خواهد شد
 زیر زمین خاک
 شدہ با شیم
 مولوی محمد
 عزیز حسن
 علی
 چون آواز
 و غزلان
 بدست تو
 و سعادت و شقاوت
 دادن موفوف
 بر فضل تو
 ہر دو گارستان
 و دادن ہم
 غبار تو

هر روز بر آنم که گنم شب توبه اکنون که رسید وقت گل تر کم ده	از جام و بیال که لبالب توبه در موسم گل ز توبه یار توبه
رباعی	
ای بیخبر از کار جهان هیچ نه شد حد وجود در میان دو عدم	بنیاد نه بادست از آن هیچ نه اطراف بود تو در میان هیچ نه
ایضا	
این مایه چرخ سزنگون افتاده در دوستی شیشه و ساغر نگرید	در وی همه زیر کان زبون افتاده لب بر لب در میان خون افتاده
ایضا	
جانا ز کدام دست برخاسته خوبان جهان بعید رو آر آیند	کز طلعت خویش ماه را کاسته تو عهد بروی خویش آراسته
ایضا	
مشنوسخن چرخ پر آواز شده کان کز رحم مادر آمد وز برون	مخو ز کف ساقی دمسار شده فردا بینی نگون بز ن باز شده
ایضا	
پیرے دیدم بخوابستی خفته مخو خورده دست خفته و اشفته	وز گرد شعور خانه تن رفته اند لطیف بعباده گفته
ایضا	
غره چه شوی بمسکن و کاشانه بمخوابه بادی و تو افروزی شمع	بر عمر که هست حاصلش افسانه بر رگدز سیل چه سازی خانه
ایضا	
دل دست بطره طرب نادره افسوس بشب رسید روز عمره	جام مو خوشدلی بلب نادره روزے بر او دل بشب نادره

این رباعیات از کتاب «رباعیات عمر خیام» است که در نسخه‌های مختلف با تغییراتی همراه است. در این نسخه، برخی کلمات و عبارات اصلاح شده‌اند تا به متن اصلی نزدیک‌تر شود. به عنوان مثال، در بیت اول، «گل تر کم ده» به «گل تر کم ده» اصلاح شده است. همچنین در بیت دوم، «بسیار» به «بسیار» تغییر یافته است. این تغییرات با توجه به سبک و وزن شعر انجام شده است.

رباعیات عمر ختام

زبان پیش که کلمه گسرت کوزه کنند	رو کوزه فروش کاسه از دست بیست
رباعی	
چند از پر حرص در تن فرسوده	ای دو دست دوتی کرد جهان همیور
رفتند و روند هر چه آیند و روند	ایکدم بمباد خویشتن نابوده
ایضا	
ما عاشق ورنه و می پرستیم همه	در کوه خرابات نشستیم همه
بگذشت ز قبح و حسن از و هم و خیال	از نامطلب بوش که مستیم همه
ایضا	
یک جرعه می گسند ز ملک نوبه	وز هر چه نه بر طریق بیرون شوبه
جام بست به از ملک فریدون صلح بار	خشت سیرجم ز تاج کیخسرو به
ایضا	
روز بی بی مرا تو مست افتاده	در حلقه زلف بت پرست افتاده
دستار زر سر قدح ز دست افتاده	در پای تو سر نهاده پرست افتاده
ایضا	
نقشه است که بر وجود ما نخت	صد بو العجبی ز ما بر آنگیخت
من زان به ازین نمیتوانم بودن	کز بویه مرا چنین فرور نخت
ایضا	
هر توبه که کردیم شکستیم همه	بر خود در نام و ننگ بستیم همه
عیب نمکنند اگر کنیم خیر و می	کز باده عشق مست بستیم همه
ایضا	
ای من در میخانه بسببت رفته	ترک بد و نیک جمله عالم گفت
گر هر دو جهان چو گوئی افتند بگو	بر من نخوئی چو مست باشم خفت
ایضا	

لایعنی نزد
 مستان یا الهفت
 مکر خواران شراب
 محبت لقطه
 می گسند از ملک
 و سلطان فریدون
 بهتر باشد و سینه
 خود را از خاک کشید
 خوبتر از ریخته
 و خشت سر خرا
 از تاج کیخسرو
 خوب تر است
 در تنی پیدا میزند
 مولانا سید
 مصدق علی
 مدخله
 از کتب معتبره
 عشق و نام و ننگ
 بنفشه و عجبی
 ایشان از نوبه
 و بلاست کردن
 ز شایسته مولانا
 مصدق علی

رباعیات عمر ختام		۸۵	رباعی
تو شد از همه ناکسان نمان داری تو	ر از از همه بلهان نمان داری تو		
بنگر که میان مردمان کار تو چیست	چشم از همه مردمان نمان داری تو		
ایضا			
ایم زندگی تن و تو انم همه تو	جانے ددے ای دل و جانم همه تو		
تو هستی من شدی ازانی همه تن	من نیست شدم ورتو از انم همه تو		
ایضا			
ایدل ز غم جهان گفتت خون	یاسا کن عشوہ خانہ اگر درون شو		
دانی چه کنی چون نیست سامان مقام	انکار درون نیامدی بیرون شو		
ایضا			
تن در غم روزگار بیدار مدہ	ما را ز غم گذشتگان یاد مدہ		
دل جز بس زلف پر زیاد مدہ	بے بادہ لباش و عمر بر یاد مدہ		
ایضا			
در مجلس عشاق نشستم ہمہ	از محنت ایام برستم ہمہ		
از بادہ شوتے قدمے تو کشیدم	آزادہ و آسودہ و مستیم ہمہ		
ایضا			
ای یار ز روزگار باش آسودہ	دانده زمانہ کم خور از بیوہ		
چون گسوت عمر بختت خاک شود	چه کرده و چه گفت و چه نابود		
ایضا			
فریاد کہ عمر رفت بر بیوہ	ہم لقمہ حرام و ہم نفس آلودہ		
فرمودہ ناکردہ سپہ رویم کرد	فریاد ز کردہ ہائے نافرمودہ		
ایضا			
اندیشہ عمر بیش از شصت منہ	ہر جا کہ قدم نہی بجز بست منہ		

عاشقانی و صاحبان
 بستگان ناکسان
 سران باشی و باز
 خود از همه بلهان
 داری علی الخصوص
 از بلهان کہینان
 کار و بار دنیا بستہ
 چشم چار کردن
 چشم نباید از آن
 سبب محراب و صنادید
 منظرہ علی حجاب
 بار کہ سر بر تیر زدن
 است کہ ہمہ تن
 و جلہ جان و دم
 ترا میلازم و برستی
 خود نیندارم اگر
 از نیستی ہمہ زمین نایہ
 شبات من تو بقا و
 منہ مدظلہ باقی مانا
 چون آخر از زمین نایہ
 بختی و این دنیا
 بینان گذر شستنی
 و سر را برین عمر حال
 کردنی در خاک فری
 نمان شستی

رباعی

چپے خورد و راست بر و بیچ گو اوداند و اوداند و اوداند و او	ایم رفته بچوگان قضا همچون گو کائکس که ترا فکند راند رنگ دیو
ایضاً	ایضاً
قصده دارد بجان پاک من تو تاسبزه برون دم ز خاک من تو	این جرخ فلک بهر بلاک من و تو بر سبزه نشین پیاله کش درین گمان
ایضاً	ایضاً
دنگاه فرو شده جنت بدو میش من آرو هر کجا خواهد	بایم خریدار می کنه و نو گفتی ز پیش مرگ کجا خواهی رفت
ایضاً	ایضاً
با جنس دگر گزین کند مسکن تو تازیر زمین چه میرود بر تن تو	چون رفت ز چشم جوهر روشن تو آیند و روند و بچکس نشناسد
ایضاً	ایضاً
خسته دو نهند درم خاک من تو در کالبدی کشند خاک من تو	چون رفت تن و روان پاک من تو وانگه ز برای خشت گوردگران
ایضاً	ایضاً
در پای طبع خام سرافکنده مشو چون خاک بهر باد پراکنده مشو	گر با خردی تو حرص آبنده مشو چون آتش تیز باش چون آب روان
ایضاً	ایضاً
آنکس که گفته کرد چون ز نیست گو پس فرق میان من تو چیست گو	تا کرده گناه در جهان کسیت گو من بد کستم تو بد مکافات ہی

سے چرخ دن
افتاد ان رخصتی
مخالفت کردن
مکاری در زمین
و مکاری در جلال
آدمه ۱۲ مولانا
سید محمد
صادق علی
مد ظله
از جمله شایگان
بقتضا قدسیا
برای چاپ از خرد
در شهر زاهد زرد
منه مطلقه
از انقولے
از خست از انده
منه مطلقه

۱۰۰

رباعی	
شادی و غم در بچ بروشد آسان خواهی همه در دباش و خواهی در مان	انرا که وقوف است بر احوال جهان چون نیک و بد جهان بسر خواهد شد
ایضا	
فردا که نیامدست فریاد مکن عالی خوش باش و عمر بر یاد مکن	روزیکه ز تو گذشته شد یاد مکن از آمد و بگذشته خود یاد مکن
ایضا	
جز باده لعل از کف مستان روزے دوسته داد خود زستان	النون که زند نبردستان بر خیز و بیا که گل بشاد و میگفت
ایضا	
در روح مجسم آن دانست روا در درج بلور اعلی کانت روا	در چشم پیاله جان روانست روا در آب فسرده آتش سیمانست
ایضا	
گردن سوار باز بر مرکب تن از خاک سر کوسه تو بر خیزم من	روزیکه مقدسان خاک مسکن چون لاله بخون تو آغشته مکن
ایضا	
وز جمله دوستان جهان جالی بین فردا مطلب گزارد منی جالی بین	زین گنبد گردنده بد افعالی بین تا بتوانی تو یک نفس خود را بس
ایضا	
دینار امید عمر ما پودے کو عیسوزد و خاک میشود دود کو	از آمد و رفتن ما سودے کو در چرخ جان چندین پاکان
ایضا	
بر گیر بگرد سبزه زار و لب جو	بر دار پیاله و سبوسے و لیجو

دو دهنے برآیامنه بد ظلمه رباعیات عمر ختام
دستان پستان
اول برادر دستان
مرکب بیل با گونده
دستان و چرخ
یعنی فیضه دور
رباعی کلمه دستان
در عمره دوم اول
جمع مست و دوم
سیم نایف دستان
صیغه از یعنی گرد
در هر طرف چاروی
مخفف بستان
یعنی نفع و کلام
در روح مجسم آن دانست روا
در آب فسرده آتش سیمانست
روزیکه مقدسان خاک مسکن
چون لاله بخون تو آغشته مکن
زین گنبد گردنده بد افعالی بین
تا بتوانی تو یک نفس خود را بس
از آمد و رفتن ما سودے کو
در چرخ جان چندین پاکان
بر گیر بگرد سبزه زار و لب جو
بر دار پیاله و سبوسے و لیجو

از نو فلک دیگر چنان ساخته
اکازاده بکام دل رسیده آسان

رباعی

بت نوز من ای زبده یاران کن
بر گوشه عرصات قیامت نشین
اندیشه کن زمین فلک بے سرو
باز سینه چرخ رانها شانه کن

ایضا

شیرت نماید ازین تنباهی کردن
گیرم که سراسر ایچمان ملک تو شد
زین ترک او امر و لواهی کردن
جز آنکه رها کنی چه خواهی کردن

ایضا

تو آمده ببادشاهی کردن
چیزے نه بدی دی و نباشی فردا
باغوشین آے زین تنباهی کردن
پیدا است که امر و چه خواهی کردن

ایضا

خواهی بهند پیش تو گردون کردن
همچون منت اعتقاد باید کردن
کار تو یو دهمیثه جان سرور دن
مخوردن و اندوه جهان خوردن

ایضا

اگر چشم پیاله بن سجان آکستن
نر ز غلظم که باده از غایت لطف
همچون سمنه یار جوان آکستن
آبیت باتش روان آکستن

ایضا

ستون سخن زمانه ساز آمدگان
رفتند یگان یگان طراز آمدگان
مگر مروق ز طراز آمدگان
کس سے نده نشان باز آمدگان

ایضا

گادیت بر آسمان نامشروع
چشم خورت کشای چون ابل یقین
یک گادو گر نفث در زیرین
زیر و زبردو گادو مستی خیزین

ایضا

ادامه جمع رباعی
کلمه سینه نوی
جمع نوی رباعی
خلاصه انکه در لغت
سردن و بیکر و نکلان
رفتند
موازا سید
صداق علی
مطلبه
مروق و طراز
نقشه که بر آکستن
غلامت زند ۱۲
اشاره به غلظت
بوج تو بر فلک است
و آن برج دومین
اندو زده بود
و عقده بر زمین
بجری نریا خوانند
از زمین
کند این مرقه باید که
پروین هم گادو
اسما نیست که با این نام خوانند چنانچه گادو زین است ۱۳

رباعی

بر سینه غم پذیر من حمیت کن	بر جان دل اسیر من حمیت کن
بر پای خرابات رو من بخشش کن	بر دست پیاله گیر من حمیت کن

ایضاً

نشان دل تبار را بغم فرسودن	وقت خوش خود بسنگ محنت سودن
در دهر که داند که چه خواهد بود	باید و معشوق و بگام آسودن

ایضاً

کس نیست درین گفت شنوید من	شدناله من هم نفس و محرم من
بے گریه چون نیست دیده پر زخم من	با سر زخم یا بسیر آید غم من

ایضاً

مسکین دل دردمند دیوانه	بیشیار شد ز عشق جانانه من
روزی که شراب عاشقی میدادند	در خون جگر زدند پیمان من

ایضاً

قوی متفکر اندر ند مهرب و دین	جمعه متحیر اند در شک و یقین
ناگاه مناد یی برآمد زمین	کامی بخیبران اهان است و دین

ایضاً

امگشته شب دروزد بنیانگران	اندیش نمیکنی تو از روز گران
آخر نفس به بین و باز آسے بخود	کایم چگونه میکند باد گران

ایضاً

گویند مرا که مخور کمتر ازین	آخر چه عذر بر نداری سر ازین
عذرم رخ یار و باوه صبحدم	الضنا و بده چه عذر روشن تر ازین

ایضاً

گر بر فلکم دست بده چون بزدان	برداشته من این فلک از میان
------------------------------	----------------------------

سینه او درین ایام
بجز ناله و بیگانه فریاد
نمغنفس و محرم نیست
در غم ز دست نیکو کرد
بدر دیده من ازین
گریه خالی باشد
ایضاً کام این ایام
بیشود کام این ایام
تا این که سر آمد
مولا ناما علی
صدا و وقت علی
مد نظریه سلین
بوجوه وقت
کل زب بالایم
فرخون اسرا
بجز در وقت
نزد شکران
ایشان نسک
دارند خوش نشوید
و چون بدیده
و بدیده شایسته
و نغابت فریب
و نغابت حقیقت
بکر که راه حقیقت
و اصلیت از آن
بایستند و از آن
باید و از آن
باید و از آن

باید

دست از امل دراز خود باز کشیم	در زلف دراز و دامن خنک ز نیم
آن بیه که ز جام و باد و دل شاد کنیم	وز نامه و گدشته کم یاد کنیم
این عاریتی رواق زندانی را	یکب لخطه ز بند عقل آزاد کنیم
روزیکه بکوی کوزه گرمی گذرم	خود را بمیان کوزه باک شدم
زان پیش که گل بکوزه گرمی برم	شاید که کند کوزه گرمی خورم
آن لخطه که از اجل گرمی برم	چون برگ ز شاخ عمر بریزان گرم
عالم ز نشاط دل بغربال کنم	زان پیش که خاک خاک بریزان کنم
بگرد ز بند عالم آزاد نیسم	میکم ز دن از وجود خود شاد نیسم
شاگردی روزگار کردم بسیار	در دور جهان هنوز استاد نیسم
گرد گیری چگونه پر واز کنم	با عشق توئی چگونه آغاز کنم
یک لخطه سرشاک دیده می نگذارد	تا چشم بزوسه دیگر باز کنم
آن آه که پیشس هیچ محرم نزنم	وان دم که به پیشس هیچ هم نزنم
گرد ریایم که جز تو کس می شنود	حقا که بمرم از دم و دم نزنم
من گوهر خود بقیمت کم ندم	در د تو بصد هزار مرهم ندم
خاک در توبه مملکت جهم ندم	یک موی ترا بهر دو عالم ندم

بموتی کل و کلان
عالمشان در دوق
زندانی را از دوق
دینا یا از افلاک
مخلصه بیکه زین
کون و فساد از
باد و طعم بیتی
دلشاد در دم
در لخطه از بند
شوی آزاد ۱۲
مولانا سید
محمد صادق علی
مذکره
بموتی کل و کلان
عالمشان در دوق
زندانی را از دوق
دینا یا از افلاک
مخلصه بیکه زین
کون و فساد از
باد و طعم بیتی
دلشاد در دم
در لخطه از بند
شوی آزاد ۱۲
مولانا سید
محمد صادق علی
مذکره

مذکره

بر مفرش خاک خفتگان می بینیم	در زیر زمین نهفتگان می بینیم
چندانکه بصر اے عدم می نگریم	با آدگان و رفتگان می بینیم
رباعی	
ترسم که چو بعد ازین بجام ترسم	با هم نفسان نیز فرام ترسم
امروز که در دیم غنیمت نشتریم	شاید که بعمر خود درین دم ترسم
ایضاً	
ما شیم که سرمست شرابیم مدام	در مجلس مانیت بجز باد و جام
گذار نصیحت من ای زاهد خام	با باد و پرستیم و لب یار بجام
ایضاً	
با رحمت تو من از کینه نندیشیم	با توشه تو زرنجره نندیشیم
تا لطف تو ام سفید روانگی زد	یک ذره ز نامه سیه نندیشیم
ایضاً	
حمیدست بیایا مگر کز نیک کشیم	تا نغمه عود و ناله چنگ کشیم
بیار سبک قبح دے بنشینیم	رطل دوسه باد که آن سنگ کشیم
ایضاً	
ای دوست بیایا غم فردا نخوریم	وین یکدم نقد را غنیمت شمردیم
بے حکمش نیست برگنا ہے که مرا	پس ما غم آئنده بهر چه بخوریم
ایضاً	
تا طن نبری که از جهان می ترسم	وز مردن ما و ز رفتن جان می ترسم
مردن چه حقیقت نیست زان بکم	چون نیک تریشم از ان می ترسم
ایضاً	
کر من ز من معانه مستم هم	کر کافر و کبر و بت پرستم هم
بر طائفه من گمانے دارند	من زان خودم چنانچه پرستم هم

آمدن نفس بود
 روان نیست و بر
 عمر که زان اعتبار
 پس این صحت و
 بودن با هم نفسان
 بسیار غنیمت
 انگاری مولانا
 سعد محمد
 صادق علی
 از زاهد خام
 سنگان
 از باد و جام
 سبکی و از غنیمت
 و غنیمت و غنیمت
 این نصیحت و غنیمت
 از باد و جام
 و ماغ خود
 بیایا مگر کز نیک
 منم و نیک
 کل گران
 ای زاهد خام
 مرا دست
 مطلق
 در باد و جام
 و غنیمت و غنیمت
 و غنیمت و غنیمت
 و غنیمت و غنیمت

۱۹۱

رباعی	
چون آتش اگر بر آسمان برگزیم	از آب روان اگر چه پاکیزه تریم
در خاک شویم از آنکه خاکه گیریم	با دست جهان باده بده تا بخوریم
ایضا	
یار ب من اگر گناه سجد کردم	بر جان و جوانی و تن خود کردم
چون بر کرمت و ثوق کلی دارم	بر گشتم و توبه کردم و بد کردم
ایضا	
هر چند که مخلصان دین است و تم	از خوردن و عیسی کشاید گرم
دانی که ز ممر چاست چیدن شغفم	با تو که دمی ز خویشتن باز زیم
ایضا	
یکچند بگو و کی با ستاد شدیم	یک چند با ستادی خود ستاد شدیم
پایان سخن شنو که مارا چه رسید	از خاک بر آمدیم و بر باد شدیم
ایضا	
یک چند که از زمانه تابی نخوریم	با یکدیگر امر و شرابی نخوریم
کین پیک اجل بگناه رفتن مارا	چندان ندید امان که آبی نخوریم
ایضا	
ای دوست بیانا غم فردا بخوریم	دین یکدم عمر را غنیمت شمریم
فردا که ازین دیر گمن در گذریم	تا بهفت هزار سال کان سرسبیم
ایضا	
شما گذر که دیده بر هم نزنیم	کین صبح بے دمید بادم نزنیم
خیزیم و دمی ز نیم پیش از دم صبح	تا پائے نشاط بر سر غم نزنیم
ایضا	
من باده تلخ تلخ دیرینم خورم	و اندر رمضان در شب آدینه خورم

داری خوشی
بگذاری چندانکه
دست بده امروز
بشراب خوری
رو آری که سگدل
امان نهد که یک نفس
هم براری امرو
سید محمد
صادق علی
مدظله
مضمون این رباعی
بابت نغمه افراط
و تفاوت و از
گر دیده این رباعی
بسوسه خور و
نیارده ۱۲ منته
مدظله
آودین در جمعه
مضمون این رباعی
دین اوراق و سوا
گذشته کند از اینجا
بیک اوسه و
مولانا علی
محمد صادق
مدظله العالی

مرد در رمضان روزه اگر می خورم از محنت روزه روز من چون شنب و	تا طن نبری که پنجه بر می خورم پنجاه شته بودم که سحر می خورم
--	--

رباعی

زینگونه که من کار جهان می بینم سبحان الله هر چه در می نگرم	عالم همه را بجان بران می بینم ناکامی خویش دران می بینم
---	---

ایضا

در دایره وجود پیر آمده ایم چون عمر نه بر مراد ما میگذرد	وز یایه مردمی بزر آمده ام ای کاشش سر آمده که پیر آمده ام
--	---

ایضا

ما افسر جان و تاج گرفتار شیم تسبیح که پیکشگر ترویرست	دستار و قصب بیانگ گرفتار شیم ناگاه بیک جرعه می گرفتار شیم
---	--

ایضا

چون نیست مقام مادرین در تقسیم تا که ز قدیم و محدث ای مرد سلیم	پس بے می و معشوق خدا نیست الم چون من رفتم جهان چه محدث چیم
--	---

ایضا

پاک ز عدم آیدیم و نایاک شدیم بودیم ز آب دیده در آتش دگم	آسوده در آیدیم و غمناک شدیم دادیم بیاد عمر و در خاک شدیم
--	---

ایضا

در بایه اجل چو من سراغ کند شوم ز نهار کلم بجز صراحی نکنند	در بیخ امید عمر بر کند شوم باشد که زیاده تر شود زنده شوم
--	---

ایضا

جانم ز دریغ می برد دست میم یکبارگی این عمر من ای در یتیم	بچاره دل از نسیب فردا بدویم رفته همه حسرت است با آنده یتیم
---	---

یعنی
مستور از قضا طالع
ببر که در و نصیب
تا پنجار کم که در و نصیب
نگر که بکنیم که گامی
خویش دران می بینم
مولا زایا
محمود صاحب
یعنی
بسر بزین درین
راز با یاد غراب
در دهنده نیت
دقیق ذات باری
از آنکه در محدث
جله خلاق و الهی
چه خوش فرموده
که در زنی نزار
فساد از محدث
و قدیم است
من رفتم از قدیم
و محدث بیست
نیست بیست
مدخله است
اندر مخفف انقراض
ای طمان دل من
در فکر می و فرود
و امر و زشتی

آخر همه زالایش تن پاک شدیم | از خاک برآمدیم و با خاک شدیم

رباعی

ای مفتی شهر از تو پر کار تریم | با این همه مستی از تو هم شمار تریم
تو خون کسان خوری و ما خون رزان | انصاف بده کدام خونخوار تریم

ایضاً

یکه است بجهتیم و یکه است بجام | که مرد حلایم و گه مرد حرام
ما نیم درین گنبد فیروزه خام | ز کافر مطلق آنه مسلمان تمام

ایضاً

من با ده خرم و لیک مستی نکنم | الا بقدر دراز دوستی نکنم
دانی غرضم ز می پرستی چه بود | تا بهیچ تو خویشتن پرستی نکنم

ایضاً

در جستن جام جسم جهان پیویم | روزی نه نشستم و شبی نه غنودیم
ز استاد چو وصف جام جم بشنودیم | خود جام جهان نماه جم می بودیم

ایضاً

افسوس که بیفایده فرسوده شدیم | وز داس سپهر سزگون سوده شدیم
درد او ندامت که تا چشم زدیم | نابوده بکام خویش نابوده شدیم

ایضاً

ما خرقه زید در سر خرم کردیم | وز خاک خرابات تمسک کردیم
باشد که درون میگذه ما در یابیم | عمری که درین مدرسه نامم کردیم

ایضاً

در مسجد اگر چه بانیا ز آمده ایم | چاکه نه از بهر نماز آمده ایم
زینجا روزی سجاده و زویدیم | هم قسم سجده شده است یار باز آمده ایم

ایضاً

دین مفتی فزونی
باین معنی که با وجود
مردم مفتی را در او
درستی هم بشمار
بسیار است و او مفتی
مفت خورون
کسان خوردن
عادت داری ما
مشغول خورون
خون از نس انصاف
برست نشست که
از ما و کلام خونخوار
ست ۱۷ مولانا
صداقت علی
مصحف
قرآن مجید
تلاوت قرآن و
مجلس فزونی
درین زمان
خفته با کس
مسلمان
درین
و در آن
و در آن
۱۱

بے یاده نبوده ام دے تا هستم	امشب شربت رست و من امشبم
لب برب لب جام و سینه بر سینه خم	هر روز بگردن صراحی دستم
رباعی	
گفتم که دگر یاده کلگون نخورم	مخون رزست منم گر خون نخورم
پیر خردم گفت بجز مت گونی	گفتم که مزاج میکنم چون نخورم
ایضاً	
مقصود ز جمله آفرینش ما نیم	در جسم خرد جو برینش ما نیم
این دایره جهان چو انگشتر است	بے هیچ نشک نقش نگینش ما نیم
ایضاً	
مادست با اتفاق بریم ز نیم	بائے زشتا ط بر سر غم ز نیم
خیریم و دے ز نیم پیش از دم صبح	کین صبح بے دم که مادم ز نیم
ایضاً	
در عشق تو صد گونه ملامت یکشم	در شکم این عهد غامت یکشم
گر عمر وفا کند جفائے ترا	بارے کم از آنکه تا قیامت یکشم
ایضاً	
هرگز بطرب شربت آبی نخورم	تا از کف اندوه شرابے نخورم
تا که ز نیم بر سماک، هیچ کسے	تا از جگر خویش کبابے نخورم
ایضاً	
امروز که نیست در شراب تا کم	ز هرے بود از زهر درد تر یا کم
ز هرست غم جهان تر یا کشم	تر یا کم خورم ز زهر نماید با کم
ایضاً	
فرزین صفتا که مست غمهاستم	وز اسپ پیاده جفاهاستم
از بازی فیل و شاه چون ماندم	رخ بر رخ او نهاده ام ماستم

صدق بخواس
و فضلایم علی
کثیر الخ یعنی بن
فضیلت دارنده
بر جمله موجود است
بلکه خلاصه آنست
و جوهر برینش در غم
گیرا یا بایسته گینش
مولا ناسیه
محمد صادق
مد ظله
بچه گریه از غم
و خرمی
مادریه خورده
مادریه خورده
باشند البته
نقش نگین
منه
درین صراحی
شکسته از زمین
و شاه و پیاده فیل
و مرغ و دران
از دود و خفت
و صدای بخت
تصویر

هر نیک بدی که از من آید بود	تو بر سر من نوشته من چه کنم
بافس همیشه در بندم چه کنم	وز کرده خوشتن بدردم چه کنم
گیرم که ز من در گذرانی به گرم	زین شرم که دیدی که چه کردم چه کنم
جان من و تو نمونه پر کار یکم	سرگر چه دو کرده ام کی تن دارم
بر نقطه روانیم کنون دایره دار	تا آخر کار سر بهم باز آریم
این حرخ فلک که مادر و حیرانیم	فانوس خیال را مشتالے دانیم
خورشید چراغ عالم فانوس	ما چون صوریم کاندرو حیرانیم
شد دعوی دوستی درین دیر حرام	الفت ز که مردمی کجا دوست کدام
دامن همه کشیدن اولی باشد	از دور بر یکے سلام مست و کلام
گویند مرا که می پرستم هستم	گویند مرا عارف و مستم هستم
در ظاهر من نگاه بسیار مکن	کاندراطن چنانکه هستم هستم
بر خود در کام و آرزو بر بستم	وز منت هر ناکس و کس دارم
گر صوفی مسجدم و گر راهب دیر	من دانم و او چنانکه هستم هستم
تا طن نبری که من بخود موجودم	ما این ره خو بخوار خود پیووم
چون بود حقیقت مر از وی بود	من خود که بدم کجا بدم که بودم

درین رباعی هم
بیان صحت وجود
نموده که مانند آینه
کند از بیچاره بودن
و هر دو ترک بیچار
بر نقطه روانست
غرض که همان صحت
که در کائنات آوده
سوال با علی
صداق
مطلبه
او یاران زمانه را
مردمی کجا است
دو سرگردان
دوستی را
از این چنین پس
که با این چنین کسان
گوشتند از دور سلام
و کلام بسیار است
مشقه
بوی جویباران
کافری بی بی خان
نیرنگ ۱۲ مشقه

رباعی

ایضا

ایضا

ایضا

ایضا

ایضا

ایضا

ایضا

چون باو بزلف او رسیدن مشکل	وز اسب غمش عنان کشیدن مشکل
گفتند بدیده روئے او نتوان دید	گر دیده باست دیده دیدن مشکل

رباعی

مخور که نه علم دست گیر دن عمل	الا کرم در حمت حق غرور جمل
آن طائفه که از خرے مورخوردند	از جمله الغام شماراے اول

ایضاً

با تازه رنخ تازه ترا ز خرمن گل	از دست مده جام مورود امن گل
زان پیش که ناگه شود از باد اهل	پیراهن عمر را چو پیراهن گل

ایضاً

تا کی زاهد حدیث رانی ز ازل	بگذشت ز انداز مین علم و عمل
مخور که شراب ناب انیست بدل	هر مشکل را شراب گرداند حل

ایضاً

مور که من نه و بر آور غلغل	بالعره عند لیب و صوت بلبل
بے نغمه اگر رو ابدے مور خوردن	مور در سر شیشه مانگر دی قفل

ایضاً

از جرم حسیض خاک تا اوج زحل	گردم همه مشکلات گردون اصل
بیرون جستم ز بند هر مکر و حیسل	هر سد کشاده شد گر بند اجل

ایضاً

اسرار حقیقت نشود حل بسوال	نه نیز به در با حقن نعمت و مال
تا جان کنی خون نخوری پنجه سال	از قال تراره نه نمایند بحال

ایضاً

اگر دل مشن توضیحت اهل حل	کز باده ناب عقل و دین در اهل حل
گر راحت جان قوت روح ماند	موروش به بوستان به گلها گل حل

لک الغام
بغنی جان و دهر
دومی بنده غلام
بطلب اینک از غلام
باده مشغول است
باشخص انداز
بوزن اسب
صداق در صحرای
این باغی از دین
از ازار عشق
اول و چهارم حلق
از گل فرادست منته
مد خطه سلف ضعیف
پستی و اوج بلندی
بغنی اینک از غلام
تا اندک جمله حیات
مشکلات فراه
عقل خود فراه
و حل حل شد
بند اجل کشته شد
منه مرطلم

سرمست به میخانه گذر کردم دوش گفتم ز خدا شرم نداری ای پیر	سیرے دیدم مست و سبوتے بردوش گفتا گرم از خدا است حر نوش خموش
ایام شباب فت و خیل و شمش این قامت همچو تیر من گشته کمان	رباعی بلخ نست مرا عیش و لے مے پیش زه کرده ام از عصا و خوش مے کشمش
آن مگر که خضر خجسته دارد پیش من قوت دل و قوت روحش خاتم	ایضا او آب حیات است و منم الکیاش چون گفت خدا منافع للکاشمش
بگرفت مرا عشق بکارے خوش خوش القصد چنان سوخت دلم از غم او	ایضا گفتا چو من آدم تو پایرون کش کالتش همه هنرم شد و هنرم آتش
ای چرخ کش مرا به بدستی خوش من خود ز غم عشق و شمیمتی خوش	ایضا بشناس بلندی من پستی خویش پدوسته ملول باشم از هستی خوش
غم چند خوری ز کار نا آمده پیش خوش باش جهان تنگ مکن دل خویش	ایضا رنج مست نصیب دم دور اندیش کز خوردن غم قضا نگر دو کم و بیش
بندے دہمت اگر بمن داری گوش عقبی ہمہ روز است و دنیا یکدم	ایضا از بہر خدا جامہ تنہ دور میوش از بہر دے ملک ابد را مفروش
یاب یک هنرم بین و گنہ دہ دہش از باد ہوا آتش کین را مفروز	ایضا ہر جرم کہ رفت حسبتہ لہ بخش مارا بدر خاک رسول اللہ بخش <small>ای فہدہ ص ۱۲</small>

حضرت
بر دو نام پیر
نزد بعضی پیر
حضرت خلد
و باس با و تازی
قوت در حرب
عذار پاک در ای
و در پیر نجیب
سست ۱۲ مولانا
سید محمد
صادق علی
مد ظلمہ
ای ہر گاہ
مقدر در جملہ انور
سین خلیفہ
بنیادی
سورہ
اولی شش
نہشت
نم خوردن
مولانا
محبوب
وامست
فی

زاد

رباعی	
ای بر همه سروران عالم فیروز یکشنبه و دو شنبه و سه شنبه و چهار	دانی که چه وقت می بود روح افزا پنجشنبه و آدینه و شنبه شب درو
ایضا	
چه پرسیدی که صیبت این نفس مجاز نفس است پدید آمده از دریائے	گر گویم حقیقتش مست دراز و انگاه شده بقعر آن دریا باز
ایضا	
ای واقف اسرار ضمیر همه کس یارب تو مرا توبه ده و عذر پذیر	در حالت عجز دستگیر همه کس ای توبه ده عذر پذیر همه کس
ایضا	
آغاز و وان گشتن این زمین طاس دانسته نمیشود بمعیار عقول	و انجام خرابی چنین نیک اساس سنجیده نمیشود بمقیاس قیاس
ایضا	
از حادثه زمانه آینده پرس این یکدم نقدر اغنیت میدان	وز هر چه رسد چو نیست پانیده پرس از رفقه بیندیش و ز آینده پرس
ایضا	
ای چرخ حسبیس حسن کون پرور خس چرخ فلک ترا همین عادت بس	هرگز نزدی تو بر مراد دل کس اناکس تو کس کنی و کس رانا کس
ایضا	
مرا دیده ام نشست بر باره طوس با کله همیگفت که انسون افسوس	در پیش نهاد کله کی کله کس کو با ناک جرسها و کجا ناله کس
ایضا	
ختمم اگر باده پرستی خوش باش بالاله رنخه اگر نشستی خوش باش	

رباعی درین
بمقترا البشار
آورده میشود
که در هفت روز
و شب همه وقت
روح را می افزاید
اگر توبه و سیرت
هر عالم افزوی
مولانا سید
محمد صافی
مطالع
درین رباعی
نجات بدگاه
قاضی حاجان
که چون از نشانی
و استکار توستی
بوی کبریا
و از غنچه بی
منه
درین رباعی
مطالع
که درین
و در این

چون

بروے گل از ابر نقاب بست هنوز	در طبع دلم میل شراب بست هنوز
در خواب مروچه جاس خواب بست هنوز	جانا مخور که آفتاب بست هنوز

رباعی

بامروم پاک اصل و عاقل امین	وز نا ابلان هزار فرسنگ گریز
گر ز پیر دیر ترا خرد مند نبوش	ورنوش رسد دست نا اهل بریز

ایضاً

یارب تو جمال آن مهر انگین	آز اسب بسنبیل عنبر بیز
پس حکم همی کنی که درو می سنگ	این حکم چنان بود که کج دار و مرز

ایضاً

حکمی که از و محال باشد پیرهن	فرموده و امر کرد کز و بگریز
انگاه میان امر و نهیش عاجز	در مانده جهانیان کج دار و مرز

ایضاً

مالعت کانیم و فلک لعبت یا	از روے حقیقنه از روے محاز
باز سچہ می کنیم بر نطح وجود	رفتیم بصندوق عدم یکیک باز

ایضاً

افسوس از نیکه چنگ برنگ و تاز	کو در رفتن به باد بودی همراز
از بسکه دشمن باستخوان مائل بود	شد عاقبتش نصیب دندان گراز

ایضاً

رفتند ز رفتگان کی نامد باز	تا با تو بگوید از پس پرده راز
کارت ز نیاز میکشاید نه ساز	باز سچہ بود ساز بے صدق و نیاز

ایضاً

لب بر لب کوزه بروم از غایت از	تاز و طلم واسطه عمر دراز
با من بزبان حال میگفت این از	عمر چو تو بوده ام دمی با من ساز

ببینی
عظمتش
که چون در جانی
زی خرد و در
ضمیم جان
بسیار از
زاد اهل
باشد
صداق
تاکید آنکه
بر او مال
یعنی کج
قریب
گذشته
اشاره
با وسط
در وسط
از اعتدال
منه

تن را بقضا سیار و باد و بساز	کین رفته قلم ز بهر تو ناید باز
وقت سحر است خیز ای مایه ناز	هر رنگ برنگ باده خورد خنگ نواز
کانها که بجایند نه پامند دراز	وانها که شدند کس نمی آید باز
ایضا	
مایم فداوه روز و شب در تک تاز	بر خیره نهاده روی در شیب فراز
نه بیج ره آورد بحسب زنج و گر	نه بیج پس افگند بحسب راه دراز
ایضا	
ای مرد بهر منت ز که تر خیزند	وان کودک خاک بیز را گو بر خیزند
وانگاه بگویش که بقلبت یز بر	سغریه کی قباد و چشم پروریز
ایضا	
ما عاشق آشفته دستیم امروز	در کوه بنان باده بر سیم امروز
از هستی خوشتن بگلی رسته	پیوسته بحراب استیم امروز
ایضا	
کردم در شیشه رندی آغاز	بگیرم ز نیم برنج من از
هر جا که پیاله ایست مارا بینی	گردن چو صراحی سوے او کرده دراز
ایضا	
نه بودی نبودت بخور و خواب ساز	کردند نیاز مندت این چار انبار
هر یک بتوانچه دادستاند باز	تا باز چنان شوے که بودی ز آغاز
ایضا	
معشوق که عمرش جو غم باد دراز	امروز تلطفی بتو کرد آغاز
بر چشم من انداخت دے چشم و بر	یعنی که کوئی کن و در آب انداز
ایضا	

نام شایسته از
 کیانیان و خردی
 نام نام پرورش
 که از کیان بود
 مولانا سید
 محمد صادق علی
 مدظله
 محراب است کف
 از درواز که حق
 جل و علا از جمله
 اولیای حق اقرار قائل
 بی است بر کیم
 گفته بود در من
 مدظله
 چار انبار
 بهین چار
 حاصل طلبت
 که هر چار انبار
 نیازمند بود
 که هر چار انبار
 بهین چار
 حاصل طلبت
 که هر چار انبار
 نیازمند بود

شماره ۱۱

از خرج بنگام سر برافراشته گیر از گنج و گهر هر چه مراد دل تست	در عمر تمام بهره برداشته گیر برداشته گیر و باز بگذاشته گیر
رباعی	
گر باده خوری تو با خردمندان خور بسیار مخور و در مکن فاش مساز	ایا با صنم لاله رخ و خندان خور اندک خور و گاه خور و پنهان خور
ایضاً	
دنیا همه سر بسر بزر خواسته گیر پس بر سر آن گنج چو بر صحرا براف	صد گنج بزر و گهر اراراسته گیر روزه دسه بنشسته و بزخاشته گیر
ایضاً	
جانان موصاف وقت گل خوش میخور مخون رز رزست رز ترا میگوید	بر یاد بتان لغره دلکش میخور خون بر تو حلال کرده ام خوش میخور
ایضاً	
عمر تو چه دو صد و چه سیصد چه برار گر بادشهی و گر گدائی باز آزر	زین کهنه سر ابرون بر ندت ناچار این هر دو بیک نرخ بود آخر کار
ایضاً	
ایدل همه اسباب جهان خواسته گیر و انگاه بران سبزه شبه چون بنم	باغ طربت بسبزه آراسته گیر بنشسته و با مداد بزخاشته گیر
ایضاً	
ایدوست غم جهان بهیوده مخور چون بود گذشت نیست یا بود پدید	بهیوده غم جهان فرسوده مخور خوش باش غم جهان نابوده مخور
ایضاً	
ای حواجه فقیه که ترا هست خیر ایشان همه از صنایع و صنغش گویند	چندین ز حسد منگر بر ایل نظر تو از دم حیض و از نجاسات دگر

سلام یعنی همه
سلمان گزوف
و عیش و طرب
میاد و موجودی
و در هر حال از
روز ولادت تا
پیری و سرور گذرانی
که انجام کار همه تا
گذشتن است
مولانا سید
محمد صادق
مدظله
بقول سعدی
شیرازی کشته
و در این
بسیار شنیده
کسی که شنیده
تو که از روزی
نجد را منظر
فقیه عالم
که حل مسائل
کنند و این
شخص
حکایت
حال و نجاسات
نشان داد

رباعیات عمر خیام

۵۴

رباعی	
از بودن آندوست چه داری بسیار	دزفکرت بهیوده دل و جان افکار
خوتم بزنی جهان بشادی گذران	تدبیر نه با تو کرده اند آخر کار
ایضاً	
از گردش روزگار بهره برگیر	بر تخت طرب نشین و ساغر برگیر
از طاعت و معصیت خدا مستغنی	بارے تو مرد خود ز عالم برگیر
ایضاً	
وقت سحرست خیرای طرفه بشه	پر باد به لعل کن بلورین ساغر
کین یکدم عاریت درین کنج فنا	بسیار بجوبی و نیایی دیگر
ایضاً	
آن لعل در آبگینه ساده بسیار	وان محرم و مونس تر از آاده بیار
چون میدانی که مدته عالم خال	باد نیست که زود بگذرد باده بیار
ایضاً	
بایار جو آر میده باشی همه عمر	خوابی باشی که دیده باشی همه عمر
هم آخر عمر رحلت باید کرد	لذات جهان چشیده باشی همه عمر
ایضاً	
گر بت رخ تست بت برستی خوشتر	و باده ز جام تست مستی خوشتر
در مستی عشق زان سبب مستی شدم	کان مستی از هزار هستی خوشتر
ایضاً	
ای چرخ فلک عقل داری نه حسد	هرگز نکنی برگ آزاده نظر
نامردان را دهبی همه گنج گهر	احسنت زبیه چرخ محبت پرورد
ایضاً	
بایار خوشم جام شراب اولی تر	در دیده عمش دیده پر آب اولی تر

که مراد آنکه
چون خدا را
مستحق الطاف
و معصیت است
پس ازین هم که تو
داری بشادی
بیشتر داری از
آینده در فتنه
بخطرنیاری
مرد از عالم گرفتن
دانی ۱۲ مولانا
سید محمد
صادق علی
مطلب که
طرز چرخ فلک
در روشن فلک
سخن پروردگار
ببین جان نیست
باز از او چون
نظر میکند و با او
و سطرش است
وزر آنکه در حالت
بسیار زود میند
مطلب که

چون

ای جهان جهان درین جهان خوشن زیم	امن کے دانم کہ آنجنانم باشد
رباعی	
ساقی علم سیاہ شب صبح ر بود	برخیز و موی معانہ را در وہ زود
بکشاے زہم دوزگس خواب بود	برخیز کہ خفتت بسے خواهد بود
ایضاً	
سوداے ترا بہانہ کس باشد	ستانہ ترا ترانہ کس باشد
درشتن ما چرا کشد چشم چو تیغ	مارا سہ تازیانہ کس باشد
ایضاً	
گویند کہ مرد را ہنر سے باید	بالتبت عالی پدر سے باید
امروز چنان شدہ بہت در نوبت ما	اکین ہا بہتہ سچ بہت زر سے باید
ایضاً	
خوش باش کہ عالم گذرانچاہد بود	روح از زمین لغرہ زنان خواہد بود
این کاسہ سر تا کہ تو بینی بکیند	زیر قدم کوزہ گران خواہد بود
ایضاً	
من دامن بد و توبہ طم خواہم کرد	باموے سفید قصد سے خواہم کرد
پیمانہ عمر من بہفتاد رسید	ایندم نکتم نشاط کر خواہم کرد
ایضاً	
بہدست من تہنہ بجائے نہ رسید	ہم ہائے متنہ بقائے نہ رسید
واندل کہ بمساندہ بود دزناکائی	ہم عاقبت الامر بجائے نہ رسید
ایضاً	
خون خوردن بہبودہ کجا دار و سود	کین چرخ فلک بسے چو گشت دور بود
بر کن قدم سے مری بہ کفر بر نہ زود	تا نوش کنم کہ بود تنہا ہمہ بود
ایضاً	

یہ صوفیوں کا
 بلوچان سے
 یعنی علم سیاہ
 صبح ہو رہا ہے
 ساقی علم سیاہ
 کلمہ نظام بر خیز
 ز گس خواب بود
 یا با بیا بیا
 و بیداری بستی
 و ساغریادہ
 پر نور بریدہ
 مولانا سید
 محمد صاحب علی
 مکتوبہ
 یعنی درازانہ
 کسیر از نوبت
 باموے سفید
 فنا و نیست
 دار و سود
 کہ لولہ
 مالکین
 بزرگ
 غدار
 بجا
 منہ

رباعی	
بامردم نیک بد نمی باید بود	وز یایه دلوود دنی باید بود
مفتون معاش خود نمی باید بود	مغز و لفضل خود نمی باید بود
ایضا	
رخصین تو باشک ختن بازی کرد	بالعل لب نوروح و مسازی کرد
بالای ترا بسو نسبت کردم	زان روز سهی سر و سرا فراری کرد
ایضا	
زان پیش که گورے ز من گنند شود	واجزایه مرکبم بر گنند شود
اسی باده سراز گور صراحی برادر	باشد که دل مرده من زنده شود
ایضا	
ز قسیم زمانه آشفته نماند	با آنکه ز صد گهر کی سفته نماند
افسوس که صد هزار معنی دقیق	از بنی خود می خلق ناگفت نماند
ایضا	
آنان که که به کهنه نمد موصوف اند	در ره یکف نیک دونان موقوف اند
گویند که شبلی و جنبی دریم همه	شبلی نه و لے در کرخی معروف اند
ایضا	
گر باده بکوه بر زنی رقص کند	ناقص بود آنکه باده را نقص کند
از باده مرا تو بچه میفرمائی	روحیت که او تربیت شخص کند
ایضا	
یاران موافق همه از دست نمانند	در پای اجل گیان گیان نیستند
بودند بیک شراب در مجلس عمر	دورے دوسه بیشتر زمانه نیستند
ایضا	
مخوام خورد تا که جانم باشد	اگر سود جهان جمله زیانم باشد

در وقت شکست
 کسب و کسب
 تو باشک ختن
 بازی کردی
 بالعل لب
 حیات عشق
 بار روح و مسازی
 وارد و بدین
 از بنی خود می
 قیامت
 از آنجهان زمان
 در و سهی سر فراری
 دار که مرا چنین
 بالا بالایی داده اند
 مولانا سید
 محمد صادق
 منظره
 نموده و شبلی
 جنبی هر دو
 و صاحب گیان
 و سعادت کرخی
 در بغداد جمله
 کج موصوف

رباعی

گویند که ماه رمضان گشت پدید	من بعد بگردم و یاده نتوان گردید
در آخر شعبان بخورم چندان مرغ	کاندر رمضان هست پیغمبر تا عید
گر یار من اندر ترک طامات کنند	غمهای مرا بحر مکافات کنند
چون در گدازم خاک مرا خشت کنند	در رخت دیوار خرابات کنند
آنها که جهان زیر قدم فرسودند	واندر طلبش هر دو جهان پیودند
اگاه نمیشوم که ایشان شب روز	زین حال چنانکه هست آگه بودند
تا خاک مرا بقالب آمیخته اند	بس فتنه که از خاک بر انگیزند
من بهتر ازین نمیتوانم بودن	کز بویه مرا چنین برون رختند
من مخورم و هر که چو من اهل بود	مخورون من به نرد او سهل بود
مخورون من حق بازل میداشت	اگر مخورم علم خدا جسل بود
گر مشکل اسرار ازل را نکشاد	کس یک قدم از نهاد بیرون نهاد
من نه نگرم ز مبتدی تا اوستاد	عجز بسیت بدست هر که از مادر زاد
از دفتر عمر پاک میباید شد	در دست اجل بپاک میباید شد
اگر ساقی مه لقا تو خوش خوش مارا	آبے دروه که خاک میباید شد
سود از دوه را باده پر دبال بود	مهر بر رخ خاتون خرد خال بود

طامات
رباعی که در این
وصوفیان در
تحقیقش در این
د حاصل یعنی
این رباعی است
که چون من هست
بیمم و از خاک
لخدم خشت تا
سازند پس آن
خشت را هم در
رخنه ملک دیوار
خرابات بکار آرد
۱۲ مولانا سید
محمد صادق
مظالمی
نسبت به این
جمله و علامت
بسی است
واضح از این
طبع یعنی
هر دو در
بلا بچل
واضح

رباعیات عمر ختام

۴۴

یک روز فلک کارم اساز نکرد	هرگز سوئے من دے خوش آواز نکرد
یکدم نفس از سر شادی نردم	کان روز که صد عمرم باز نکرد
رباعی	
مے باید بود مرد مے باید بود	سرتا بقدم بدر دے باید بود
دایم سبقے ز عشق مے باید خواند	در کوچہ دوست گرد مے باید بود
ایضا	
مسکین تن من که در غریبی فرسود	آوازه ز خانمان نمیدارد سود
عمرم بگذشت و یگزمان شاد نبود	ما عاقبت تم اجل کجا خواهد بود
ایضا	
آورد باضطرابم اول بوجود	جز حیرتم از حیات چیزے نفرد
رفتیم باکراه ندانیم چه بود	این آمدن و بودن در فتن مقصود
ایضا	
آنها که بفکر در معنی سفتند	در ذات خداوند سخنها گفتند
سر رشته اسرارند است کس	اول ز نخ زدن و آخر خفتند
ایضا	
آنها که خلاصه جهان انسانند	بر اوج فلک براق همت رسانند
در معرفت ذات تو مانند فلک	سرگشته و سرنگون و سرگردانند
ایضا	
از مویطرب و نشاط بر مے خیزد	در طبع کبیت خشکی و سردی خیزد
گر باده خوری تو سرخ و خوابی ماند	در خوردن سبزه رو زردی خیزد
ایضا	
بیمارم و توب استخوانم دارد	نا خوردن مرقصه بجانم دارد
وین طرفه نگر که هر چه در بیماری	جز باده خورم همه زیانم دارد

در این روز فلک کارم اساز نکرد
 این حرف که بگوید
 بدین شادی نردم
 مرید کنده از غم
 و سخن آزاد افروخته
 که یک نفس هم
 بدل شادی نردم
 نداد اگر در دوا صد
 در غم بردم کشتاد
 مولا لانا
 سید محمد علی
 صاحب دوق علی
 بی بی زکریا
 در معرفت باوری
 قصه کرده بصد
 زاری و نوازی
 نزار نشسته
 ننگون گردیده
 منتهی برب
 سوزنده در خورم
 خانان است
 که حله اعضا
 خنک
 کنون و در بجز

رباعیات عمر حیات

بر فرق نم بسو من پس ازین	اگرچه همچو خورشید از به برفرق نهند
عید آمد و کار را نگو خواهد کرد	ختم شراب بسو خواهد کرد
افسار نماز و پور بند روزه	عید از سر این خزان فرو خواهد کرد
بگذار که غصه در حصارت گیرد	واندوه مجال روزگار ت گیرد
مخور بکنار سبزه آب روان	زان پیش که خاک در کنارت گیرد
گویند بچشر گفت گو خواهد بود	وان یار عزیزتند خو خواهد بود
از حشر مگر چیزی نکوی نماید	خوش باش که عاقبت نکو خواهد بود
خوش یایش که ماه عید تو خواهد شد	ز کار کسی بکار او خواهد شد
اے ساقی اگر باده دمی در زندی	میدان که سر جمله فرو خواهد شد
در وقت اجل جو کارم آماده کنند	در بستر خاکم ز رخ ساده کنند
در خاک لوح چو خشت خواهند نهاد	ز نهار که آب و گلش از باد کنند
گر یک نفسست ز زندگانی گذرد	گذار که جز بشتادمانی گذرد
ز نهار که سرمایه این ملک همان	عمرست چنان کسش گذرانی گذرد
داوم بامید روزگار سے بر باد	ما بود ز روزگار خود روزی شاد
زان میترسم که روزگارم نبرد	چندانکه ز روزگار استانم داد

انفسا را آنچه
کسان او پند
توانستند
که در میند
با کوه گرویند
و پور بند
که تان با
اسان بندند
بعضی
دانه گفته اند
خواجه درینجا
معنی میگوید
مولانا سید
محمد صادق علی
مدظله العالی
زین زدن یعنی
سخر کردن و
طعنه زدن و
لافت زدن و
بسیار سخن
بگوید نمائی گفتن
مولانا سید
محمد صادق علی
مدظله العالی

۴۱	آن قوم که در مقام سکین رفتند سکین سکین برگ هم میگفتند	با آخر کار جمله سکین رفتند وان طائفه کاندز در ره تخمین رفتند
رباعی	در راه جهان رو که سلامت نکنند در مسجد اگر روی چنان رو که ترا	با خلق چنان می که قیامت نکنند در پیش نجواهند و امامت نکنند
ایضا	در راه خسر و بجز خرد را میسند خواهی که همه جهان ترا به پسندند	چون هست رفیق نیک بدر میسند می باش بخوشد لی و خود را پسندند
ایضا	خواهی که ترا تبت اسرار رسد از مرگ میندیش و غم رزق مخور	میسند که کس از تو آزار رسد کین هر دو بوقت خویش ناچار رسد
ایضا	در چرخ با انواع سخنها گفتند واقف چونگشتند بر اسرار فلک	این چرخبران گوهر دانش گفتند اول زینچه زدند و آخر خفتند
۴۲	این خلق همه خزان با افسوس اند خواهی که کف پائے ترامی بوسند	بر مشعله و میان تپی چون کوس اند خوش نام بری که بنده ناموس اند
ایضا	می نوش که تا غم از نهادت پرد رو آتش ترگزین که این آب جیتا	شغل دو جهان جمله زیادت پرد چه زانکه سوکے خاک و باؤت پرد
۴۳	مخور که ز توقلت و کثرت پرد پرهیز کن ز کیمیاے که از د	و اندیشه هفتاد و دو دولت پرد یک جرعه می هزار علت پرد

رباعیات عمر خیام
درین رباعی
اشاره به بچوبیست
است که فرمود
سول خداست در
کائنات علیها
الصلوة والسلام
که در این رباعی
سکینا و اشرفی
می آید که در
سورته اسبیه
صادق علی
مد ظله
یعنی این جمله
از خرد و کیاست
بهره نندارند چه
اطاعت زیادت پرد
بار بار که بساوی
خود را آلاسته
دارند میسکنند
مسته مد ظله
یعنی چون خورد
از علت نصب
ربانی خواهی
جسوب و طوب

رباعیات عمر خیام

۴۰

ساقی چو ز مغانه در کف گیرد	بیچاره فلان را به نماید کنسید
رباعی	
روز نیست خوش و هوای گرم است	ابر از رخ گلزار می شود گریه
بلیل بزبان حال خوب با گل زرد	افریاد همه زندگانی باید خورد
ایضاً	
عمرت تا که بخود پرستی گذرد	یاد روز نیستی و هستی گذرد
مخور که چنین عمر که غم در پر اوست	آن به که خواب یا بستی گذرد
ایضاً	
مخور که بنجان نینت ذره شود	خاکت پس از آن پیاله و خمره شود
از دوزخ و ز بهشت فارغ میشی	عاقبت چنین عمر چه عسره شود
ایضاً	
عشقی که مجازی بود آتش نبود	چون آتش نیم مرده تابش نبود
عاشق باید که سال و ماه و شب و روز	آرام و قرار و خورد و خوابش نبود
ایضاً	
انزویه بهشت وعده با ما کرد	پس در دو جهان حرام مورا کرد
خمره کعب اشتر شخصه پر کرد	پنجه با حرام مریز و مکر کرد
ایضاً	
الکون که ز خوشدلی بجز نام نماند	امروز که در دست بجز جام نماند
دست طرب از ساغر می باز بگیر	ایک بهدم بچنته جز می خام نماند
ایضاً	
گویند بهشت حوض و کوثر باشد	و اینجا محراب شده و شکر باشد
پرکن قدح با ده و بردستم نه	نقدی ز هزاران سیه خوشتر باشد
ایضاً	

خمره بالضم
و خمره خمره
سجاده است
که از دست خمره
سازند و فقیر
بعضی خوش
خورد و بقیه ناکم
سکون دردم نماند
مولانا سید
صادق علی
مدظله العالی
که نسیه بایک
بوعده داد و بسته
باشند و تقاضای
که بمانند و ده
باشند
مولانا سید
صادق علی
مدظله العالی

رباعی

از زیاده شب اگر خمیازم نبود	می خوردن روز اختیارم نبود
گفتی بکن اختیار می خوردن روز	در خوردن روز بخت یارم نبود

ایضاً

در دهر چو آوازه گل تازه دهند	فرما بے پیاله می باندازند دهند
از دوزخ خود بهشت و زور و قهقرو	فارغ بشین که آن خود آوازه دهند

ایضاً

گویند بهشت حور عین خواهد بود	و آنجا محراب و انگبین خواهد بود
گر ما میو و معشوق پرستیم روست	چون عاقبت کار همین خواهد بود

ایضاً

امروز که تو سن فلک زین کردند	آرایش مشتری دروین کردند
این بود نصیب ماز دیوان قضا	ما را چه گنجه قسمت ما این کردند

ایضاً

آنها که کشنده شراب ناب اند	و آنها که بشب مدام در خواب اند
بر خشک یک نیست همه در آب اند	بیدار یک است دیگران در خواب اند

ایضاً

مخور که سمن بے سما خواهد شد	خوش ز می که سسی بے سما خواهد شد
بر طرف چمن ز زندگانی بر خور	زیرا که بے چمن چو ما خواهد شد

ایضاً

شب نیست که آه من بجز از سر	و زگره بین سیل بد را نرسد
گفتی که بتو باده خورم پس فردا	شاید مرا عمر بفسد و نرسد

ایضاً

یاران چو با لفاق میعاد کنید	خود را بجمال یکدگر شاد کنید
-----------------------------	-----------------------------

یعنی هرگاه
ببار روز بخوار
آورد و در خزان
نخست سفر نیندازد
است
تو بجز در سبزه
لاکه کون با ده
کحل بجان
چون تصور در
نیز در این
کتاب نوشته
مولانا سید
محمد صادق قلی
مدظله
یعنی هرگاه در
در بزم آرائی
جمع میشوند در
عالم سستی رود
یکدگر دیده شاد
سپاسند من
ساقی ما وقت
برداشتن
بیمار از نشان را
گفته مرا سید
قادر

زبان سر بگلی که سپرد به تقان دارد	بر کن که دلم میل فراوان دارد
از سر گل آرزو بد بر کن که جهان	در زیر گل آرزو فراوان دارد
رباعی	
روز کے کہ خزانے بہ صفت خواهد بود	قدر تو بقدر معرفت خواهد بود
در حسن صفت کوش که در روز جزا	شتر تو بجهت صفت خواهد بود
ایضاً	
زبان پیش که بر سر تو سنجون آرنند	فرما کے کہ تا بادہ گلگون آرنند
توزرنہ آسے غافل نادان کہ ترا	در خاک نهند و باز بیرون آرنند
ایضاً	
جون مرده شوم خاک مرا گم سازند	واحوال مرا عبرت مردم سازند
بس خاک و گلم بہ بادہ آغشته کنیند	وز کالبدم خشت سر خم سازند
ایضاً	
قوسے زگراف در غرور افتادند	قوسے زری حور و قصور افتادند
معلوم شود چو پرده ہا بردارند	کز کوسے تو دور و دور افتادند
ایضاً	
توبہ نکند ہر کہ شبائش باشد	از بادہ کہ چون آب جانش باشد
اند در رمضان اگر کسی توبہ کند	بارے ز نماز با نجاش باشد
ایضاً	
مے باید خورد و کام دل باید راند	در دل نتوان درخت اندودہ نشاند
ہموارہ کتاب صرف مے باید خوا	پیدا است کہ چند در جہان خواہی ما
ایضاً	
وقتے کہ طلوع صبح ازرق باشد	باید بکفیت جام مروق باشد
گویند کہ حق تلخ بود در ہمہ حال	باید بچہ حال کہ محق باشد

رباعی الطال
 شناسند میکنند
 در چه خوش مثال
 زدی بنی نوع
 میفرماید ۱۲
 مولانا سید
 محمد صادق
 مظلوم
 ای چنان تو بگویم
 کہ ہر روز از در حق
 طلوع صبح صادق
 در کف من است
 جام صبوری باشد
 ای چنان تو بگویم
 کہ ہر روز از در حق
 طلوع صبح صادق
 در کف من است
 جام صبوری باشد

۳۷

رباعیات عم ختام

اول سده طلاق عقل و دین خواهم گفت	پس دختر زر را بزنی خواهی هم کرد
تا چند اسیر رنگ بو خواهی شد	چند از پی هر زشت و نکو خواهی شد
گر چشمه ز بهری و اگر آب حیات	آخر بدل خاک فرو خواهی شد
ایضاً	
آن کاسه گری که کاسه سر و کرد	در کاسه گری صنعت خود پیدا کرد
بر خوان وجود ما کنون کاسه نهاد	در آن کاسه سزنگون ترار سو آورد
ایضاً	
اجرام که ساکنان این الوانند	اسباب تردد و خردمند اند
مان تا سر رشته خرد گم نکنی	کانان که مدبرند سرگردانند
ایضاً	
هر صبح که روی لاله شبنم گیرد	بالای نقشه در چمن نسیم گیرد
ز انصاف مر از غصه خوش می آید	گردامن خویشتن فراهم گیرد
ایضاً	
وقتی مست که از سبزه جهان آید	موسسه صفقان شاخ کف بنامند
عین نفسان ز خاک بیرون آید	در چشم سحاب دیده ما بکشایند
ایضاً	
در دهر هر آنکه نیم نماند دارد	از بهر شست آستانه دارد
نه خادم کس بود نه مخدوم کس	گوشاد بزی که خوش همانه دارد
ایضاً	
گردون ز زمین هیچ گل بر نارد	کس نشکند و باز بگل نپارد
گر ابر چو آب و خاک را بردارد	تا حشر همه خون عزیزان بارد
ایضاً	

زنی کردن
 سببست و انعقاد
 سبب حاجت و محبت
 آرزوست وصال
 در چرخین زناشویی
 و زخمت و زاری و غم
 و آرزای سبب
 و صاف علی و طلق
 درین جای
 مضمون حدت
 و وجود کبیر و زینب
 کما لا یخفی علی من
 قلب مسلم
 منته ستمه ۱۲
 موسی صفت شاخ
 کف کنان از بیضا
 موسی خرم و عینی
 نفس اشاره بهم
 مسیح عوم ۱۲
 در غلظت
 ای بسیار که زنده
 در دنیا که لطیف
 از زمان که میمان
 دارند و آنکه چنین

رباعیات عمر خیام

۳۶

رباعی	
شب نیست که عقل در خمر نشود	و ز گریه کنار من بر از در نشود
پر می نشود کاسه سر از شود	آن کاسه که سرنگون شود می نشود
ایضاً	
آنها که محیط فضل و آداب شدند	در کشف علوم شمع اصحاب شدند
ره زین شب تاریک نه بردند برون	گفتند فسانه و در خواب شدند
ایضاً	
آنها که اسیر عقل و تمیز شدند	در حسرت هست و نیست ناپسند شدند
رو با خیران تو آب انگور گرین	کاین بخیران بخوره نمویز شدند
ایضاً	
پیر می سرای بی صوابی دارد	گلنار ز خشم بزرگ و آبی دارد
بام و در و چارر کن دیوار وجود	ویران شد در و در و خرابی دارد
ایضاً	
آن عقل که در ره سعادت پوید	روزے صد بار خود ترا میگوید
در یاب تو این یکدمه صحبت که دمه	آن تره که بد روید و دیگر روید
ایضاً	
تا بود و کم ز عشق محروم شد	کم بود ز اسرار که مفهوم شد
الکون که بی بنگرم از روی خود	معلوم شد که هیچ معلوم نشد
ایضاً	
تا بود بصبح در طلبش چندی	بهناده برون خوشتن گاجندی
در کسوت خاص آمده از غام چندی	بد نام کننده نگو نام چندی
ایضاً	
امشب می جام یک منی خواهیم کرد	خود را بدو جام مرغنی خواهیم کرد

سه دین
رباعی استعاراً
فرموده اند یعنی
از عالم پوشش
که ای شمشیر
خبر برون نماند
چنانچه از در آتش
اشک از کاسه
دوم عبارت
از چشم دار کاسه
اول آتش
از سر کرده اند
مولانا سیاحی
محمد صادق
منظور العالی
یعنی غوره خورشید
خام مویز بیب
کسی که
شنگی گویند
مستند

در دامن آسمان در زیر زمین	اطلقتی ست که با خداست و پیکر ساینده
ایضاً	
این قافله عمر عجب میگذرد	در یاب و میکه با طرب میگذرد
ساقی غم فردا حریفان چه خوری	پیش آری پاله که شب میگذرد
ایضاً	
آنها که در آمدند و در جوش شدند	آشفته ناز و طرب نوش شدند
خوردند پیاله و در هوش شدند	در خواب عدم جمله هم آغوش شدند
ایضاً	
بر چشم تو آری چه عاقلی آرایند	بکرای بد آن که عاقلان یک زینند
بر بای نصیب خویش کت بر بایند	بسیار چون نشدند و بسیار آیند
ایضاً	
بوسیده مرقعه اند این خا چند	تارفته ره صدق و صفا گاه چند
بگرفته ز طامات الف لای چند	بد نام کنند و نگو نامی چند
ایضاً	
آنکس که ز روی دین ناپا اهل بود	دانند که چو آب شبهه سہل بود
علم از پر علت عصیان خج اندن	نزد عقلا ز غایت جہل بود
ایضاً	
شرم همه دانای فلک میداند	کو موے بوے رگ برگ میداند
گیرم که بزرگ خلق را بفریبی	با او چه کنی که یک بیک میداند
ایضاً	
چون کار بند بر او ما خواهد بود	اندیشه و جهد ما کجی ادا رسود
پیوسته نشسته ایم در حیرت آنکه	دیر آید و ایم رفته سے باید زود
ایضاً	

منظوم
 زمانه را زمانه
 گویند که طریقه
 در پیش او
 بهین است که
 سیکه است آید
 در دیگر سے
 بهت رود
 مولانا سید
 محمد صفا
 مدظله
 طامات سفید
 طامات دیگر
 جلیه در
 زود زمان و خج
 استمالات
 از حیرت
 عوام الناس
 انسان
 معنی او از
 در حیرت
 منظر

۱۰

چون عمر همین رود چه بغداد و چه بلخ مژگانش که بعد از من و تو ماه بس	پیمان بر شود چه شیرین و چه تلخ از سلخ بغره آمد از غره به تسلخ
رباعی	
دانی ز جهان چه طرف برستم هیچ شمع طریم و لے چو بنشستم هیچ	وز حاصل عمر چیست در دم هیچ من بهم چشمم دلم چو شکستم هیچ
ایضا	
قدر گل و دل با ده پرستان دانند از بیخبری بخیبری معذوری	فرنگه لان و تنگه ستان دانند ذوقیست درین با ده که ستان دانند
ایضا	
ز آوردن من نبود گردون راسود در بیچکس نبود گوشم نشنید	وز بردن من جاه و جلالتش افزود کاوردن و بردن من از بهر چه بود
ایضا	
بوسه خوش گل بزخم خارکے از د بارکے که از و هزار جان تازه شود	گر با ده خوری هم بخارکے از د الضاد بدہ کہ انتظارکے از د
ایضا	
آنکس که زمین چرخ و افلاک نهاد بسیار لب چو لعل زلفین چو پیشک	بس داغ که او بردل غمناک نهاد در طبل زمین دحقه خاک نهاد
ایضا	
خورشید کند صبح بر بام افگند مژخورد که منادی سحر که خیزان	کینخس و روز با ده در جام افگند آوازه ز سر نو در ایام افگند
ایضا	
دسته چو من چو جام و ساغر گیرد تو زاهد خشکی و منم عاشق تر	حیف است که آن ز با ده کمتر گیرد آتش شنیده ام که در تر گیرد

طیلس
پوست گریز
و یعنی روز تری
بر باد و خردایم
بر شمشیر مولانا
سید محمد
صادق علی
مطلبه
یعنی شمشیر
من بود و بر کتبی
پس از بصورت
آوردن درون
من بیچاره ام
حکم مساوات
دارد در این
یعنی خطاب
با صاحب
شما صبح
چراغ
خود
گزارش از
اشک

زان

رباعیات عمر خیام

۳۳

تا چند زخم برود دریا با خشت	رباعی	تو میدیم چو بیت پرستان کنشت
امشب من و سیمبر جوانان کنشت		مے خواهم و معشوق چه دوزخ چه بهشت
هر کور قمر عقل در دل بنگاشت	ایضا	یک روز ز عمر خویش صنایع نگاشت
یا در طلب ضلای نردان کوشید		یا راحت خود گزید و ساغر برداشت
احمد ای بر اندل که درد سوز نیت	ایضا	سود از ده مهر دل افروز نیت
روزیکه تو بے باده بسر خواهی برد		صنایع ترازان روز ترا زور نیت
من بنده عاصم رضا تو کجاست	ایضا	تاریک دلم نور صفای تو کجاست
مارا تو بهشت گریباعت بخشیدی		این تیغ بود لطف و عطا تو کجاست
تا که ز چراغ مسجد و دود کنشت	ایضا	تا که ز زیان دوزخ و سود بهشت
او بر سر لوح بین که است و قضا		اندر ازل آنچه بود بے بود نوشت
هر دل که در دمایه خیرید کم است	ایضا	بیچاره همه عمر ندیم ندیم است
جز خاطر فارغ که نشاطی دارد		باقی همه هر چه هست اسباب غم است
در مجلس دهر ساز مستی نیست	ایضا	نه جنگ و نه نای و نه دلم درد است
رندان همه ترک می پرستی کردند		جز مختبب شهر که دائم مست است
از مار مقلع بسی ساقی مانده است	ایضا	در صحبت عمر بیوفای مانده است

این یعنی در
 هر حال بهشتی
 و راحت طالب
 معشوق بیست
 و گایه لب من
 در طلب دوزخ
 و بهشت طلب
 نداشتن اولاد
 سحر سحر
 صفا و حق علی
 در طلب
 بویب معنون
 لطافت سخن
 طالب دنیا
 هر دو در دعا
 و اینجایی
 طالب الملک
 سینه
 مستی
 و ندیم معشوق
 بنده نشسته
 و خجسته
 و معنی از جوی
 و باره الفت
 سحر که در دنیا
 بود

زاروشی شده ۱۲۰۰

از یاد

رباعیات عمر خیام

حالتی دارم که شرح نتوانم داد	راز می دارم که باز نتوانم گفت
با یاده نشین ملک محمود اینست	وز جنک شنو که لحن داود اینست
از آمد و رفت دگر باد تمن	حالی خوش باش زانکه مقصود اینست
گر دون نگری ز عمر فرسوده است	چون اثری ز چشم بالوده است
دو زخ شری ز رخ نبیوده است	فردوس می ز وقت آسوده است
در خواب بدم مرا خردمند گفت	کز خواب کس را گل شادی نشکفت
کارے چه کنی که با اجل باشد	بر خیز که زیر خاک می باید خفت
چون چرخ بکام یک خردمند گشت	خواهی تو فلک بخت ستم خواهی گشت
چون باید مرد آرزو ما همه هست	چه مور خورد بکور چه گرگ بدشت
شادی مطلب که حاصل عمر دمیست	هر ذره ز خاک کی قباد و جمیست
احوال جهان اصل این عمر که هست	خوابی و خیالی و فریبی و دمیست
این کمنه رباط را که عالم نام است	آرام که ابلق صبح و شام است
بزمیست که دامانده ضد شهید	قصریست که تکیه گاه صد بهرام است
بلبل چو بیابان ناله بردست گرفت	می باید همچو لاله بردست گرفت
زان پیش که مردمان از سر جیل	گویند فلان پیا له بردست گرفت

این رباعیات
 که اینند در وقت
 بهر چه است
 پس هر آنکه در
 داری بشادی
 پس هیچ
 شنید
 صادق علی
 مد ظله
 حاصل اینست
 نیاید بگری
 استیاد جهان
 و عالم باقی
 انسان ضعیف
 انسان است
 مد ظله
 یعنی این جهان
 میان بخت
 این همه عمر
 این همه عمر
 این همه عمر
 این همه عمر

رباعیات عمر خیام

۲۴

رباعی	
ساقی که لبش مفرح یا قوت بست بر کس که نشد کشته بطوفان غمش	دل را غم او قوت و جان او قوت بست در کشتی نوح زنده در تاقوت بست
ایضاً	
ای ساقی از آن محو که دل و دین نیست گر نیست شراب خوردن آئین شما	بر کن قدحی که جان شیرین من بست مغشوقه بجام خوردن آئین من بست
ایضاً	
در بیخ سرے نیست کی اسرار کے نیست ہر طاقفہ کہ رفت را ہے در پیش	دل را خبر از اندک بسیار نیست الارہ عشق را کہ سالارے نیست
ایضاً	
گل گفت بہ از قاسے من رو نیست بلبل بزبان حال با اوے گفت	چندین ستم گلاب کہ بارے حسیت یکروز کہ خندید کہ ساسے نگر نیست
ایضاً	
بدنامی من ز عرش نہ کرسی بگدشت فی الجاہ خوشی نیست اگر دست و پا	دین عمر عزیز نیز از نسی بگدشت صد کا سہ پیانی کہ عروسی بگدشت
ایضاً	
ساقی دل من مردہ فرسودہ ترست ہر چند بخون دیدہ دامن شویم	کو زیز زمین ز من دل آسودہ ترست دامن ترم ز دیدہ آلودہ ترست
ایضاً	
ساقی حذر از غم تو ام آہ کہ نیست مقصود منی و جز تو کس در دل من	صبرم ز رخت حق است آگاہ کہ نیست دانند کہ نیست شم بالند کہ نیست
ایضاً	
ساقی دل من دست گر خواہد رفت بحرست کجا ز خود بدر خواہد رفت	

ساقی اور دماغ
گل و بلبل سوال
و جواب باہن
طوفان زوداد گل
گفت کہ لقا
و ثبات من در
گلستان کفان
کہ بلبل گفت
کہ خندیدگی بگود
دین عمر عزیز
سلسلے کست
مولانا سید محمد
صادق علی
مدظلہ علیہ
دامن تر شاہ
بگدشت
بیت بوضاحت
اشکارہ بر آفتہ
مطلع و التذہیب
فہرست خواہد رفت
بحرست کجا
ساقی دل من دست
گر خواہد رفت
بحرست کجا

بحرست

فاحش خوانند مردانم پیوست بر من ز خلاف شرع امر اہل صلاح	من بے گنہم خیال شان بر بسنت جز خمر و لواطت و زنا چہ ترے ہست
ذہ عقل و زہ رواق و زہ شبست کز پنج حواس چہ چار ارکان و ستہ روح	بہفت اخترم از شش جہت این نام نہ ایزد بد و عالم چو تو یک کس نہ شرت
سیرد و جہان از قرح مستانست این نکتہ کہ در جان جہان بہانست	خورشید ازل جام مہ تابانست در شیشہ می اگر بدانی آن بہت
بر روی تو زلف را قامت ہوس ز ابروی تو محراب نشین شد چہت	سرفتنہ روم را قامت ہوس آن کافر مست را امانت ہوس
ساقی غم ما بلند آواز شدہ است با موس سفید سرخوشم کز خط تو	سر مستی من برون ز اندازہ شدہ است پیرانہ سرم بہار دل تازہ شدہ است
ساقی بجات چون کسے رہنمیت موی بدم ماست زانکہ چون گرمی و	در پیر بود بہ از محو و ساغریت در آب حیات و چشمہ کوثریت
ساقی نظرے کہ دل ز اندیشہ تہی ہر شب ز جباب کف زدشی شہیر خ	شیران ہمہ رفتہ اند سریشہ تہی امروز کہ دور ما بود شیشہ تہی
ساقی کہ رخت ز جام جہت شدہ است خاک قدمست کہ روز من روشن ازو	مردن بر بہت ز عمر جاوید بہ است ہر ذرہ ز صد ہزار خورشید بہ است

با برون نفعی بد
 زنا مشہور
 بیت ربیع
 این شعرا المومنان
 صادم علی
 نہ جگہ
 و عقل و ادب
 عقل
 دنہ ارواق افلاک
 دہشت بہشت
 بہشت اختر
 شش جہت
 سعادت و پنج
 حواس چہ چار ارکان
 و سر روح مشہور
 و معنی بہت کمال
 سیدانی دار و ظہور
 بطریق سیاقہ
 ہر ذرہ
 جرات نہایت
 چہ نسی گردید

گیرم که ز خاک بزگیرم سر ما	با سر زره تو بر نخواهم گرفت
ساقی به برم گریب یا قوت کب است	در آب خضر بجای آب عنب است
مشتاقم از آن بدیدنت گستاخم	گستاخی من ز غایت مشتاقی است
ساقی مهر رخسار تو جان همه است	دلدار من است و دستان همه است
در عشق تو از ملامت من گریه نیست	با بیخبران درین سخن جبه گریه نیست
گفتم که مگر درست باشد عمدت	بر قاعده نخواست باشد عمدت
گفتم که هر زلف تو بس سرخوردست	گفتا که تو تن بنه اگر سرخوردست
گفتم روزی ز قامتت بر خورم	گفتا که ز سر و کمر کس بر خور دست
بارا گویند دوزخی باشد مست	قولیست خلاف دل با و نتوان است
گر عاشق مست دوزخی خواهد بود	فردا بینی بهشت همچون کف دست

رباعی

ایضا

ایضا

ایضا

ایضا

ایضا

ایضا

ایضا

سید عالم است
 صادق محمد
 صادق علی
 آن بختی مگر یاد
 اینک آن با کجا
 تنها از ملک من
 نیست بلکه از آن
 جمله عالم است

عمر خیام رباعی است که در این کتاب آمده است

چاپ

رباعیات عمر خیام

۲

چون لاله بنور و رقد گمید دست مزنوش بخرمی که این چرخ گمن	بالا که رنخ اگر ترا فرصت هست تا گاه ترا چو خاک گرداند پست
رباعی	
چون باد بدی شد آیدم چابک و از ضعف کنون چون نفس بیماران	زین پیش که بیچاره تنم بود دست مے آیم و میسر دم و ساکن دست
الضیاء	
بس خون کسان که چرخ بیابک بخت بر حسن و جوانی ای سیر نقره مشو	بس گل که بر آید از گل و پاک بخت بس غنچه ناشکفته بز خاک بخت
الضیاء	
ساقی قدحی که شمع دل دز گرفت آه از محللت که برین باد و ناه	تا زانش موزندگی از سر گرفت هر کس که بلی نهاد لب بز گرفت
الضیاء	
ساقی عیش است و مه بر افروخته است دانی که اجل چو برق خرمین سوز است	مردی که فلک نکته آموخته است تا دزنگری خرمین ماسوخته است
الضیاء	
ساقی چکنم که دل کب بازم ز عمت هر چند کس خرابیم شرح دید	مد هوش ترا ز مست شرابیم ز عمت بالقد که بیش از ان خرابیم ز عمت
الضیاء	
سیم ارچه نه مایه خردمند است از دست تهنی بنفشه سوزان است	بے سیمان را باغ جهان زندان است در کیسه زردان گل خندان است
الضیاء	
سرد فتر عالم معانی عشق است ای آنکه خبر نداری از عالم عشق	سربیت قصیده جوانی عشق است این نکته بد آنکه زندگانی عشق است

یعنی هر دو که
دارای باشی
دختری بجز آنی
که آخر کار درقا
رفتن است
مولانا سید
محمد صادق
علی مرطبه
العالی
یعنی بار در سا
از گلزار سینه
سینه بینه
رباعی ازین
مردان نیست
آسانش زین
دنیا از روی
است و خرابی
نقل از سوزی
بسته مایه
مولانا سید
محمد صادق
مرطبه العالی

رباعی

رباعیات عمر خیام

۱۸

رباعی	
این خاک ره از خواجه بخار بود	در وقت خود او بزرگوارے بود
هر جا که قدم نهی یقینے پندار	کان دست کرم شمسوارے بود
ایضاً	
یک جرعه موز ملک کاوس بہت	در تخت قباد و ملک طوس بہت
ہر نالہ کہ رندے بسحر گاہ زند	از طلعت زاهدان سہا لوس بہت
ایضاً	
رفتہم سخر ابات با بیان درت	ز تار معان ابیان ستم حسرت
شاگرد خرابات ز بدنامے من	رخم بدر افگند و خرابات شہت
ایضاً	
میخانہ و کعبہ خانہ بندگی ست	ناقوس زدن ترانہ بندگی ست
محراب و کلیسای و تسبیح و صلیب	حقا کہ ہمہ نشانہ بندگی ست
ایضاً	
ساقی قدمے کہ کار عالم نفسے ست	کز شادی از ویک نفس آن نیر کیست
خوش باش ز ہرچہ پیشیت آید ز جان	ہرگز نشود چنانکہ دلخواہ کیست
ایضاً	
ساقی مگر باز عارض پر خوبی ست	چشمیت نرسد کہ چشمہا در لبت
سر چشمہ فیض جزلب لعل تویت	سد خضر و مسیح جرعہ نوش مرت
ایضاً	
ساقی دل ماسوخہ از مشتاییت	باز کہ طبیب درد مستان سیاست
جان دادن امید ست مراد رقت	تاجان بودم امید واری باقیست
ایضاً	
ساقی بہشت اینمہ مشتاقی بہت	جنت مروت ساقی بود و باقی بہت

فلسفہ
عشق و محبت
مراد از چشم
کہ بعضی
عین الملک
خوانند
مولانا
محمد علی
صادق علی
مذطلہ
العالی
بوجوب
مضون
این بیت
مشعار
بیت
گر چه
نزدان
توقیف
بسیار
بہر
منہ

رباعیات عمر ختیم

پیش آرقح که باده نوشان صبح
آسوده زمسی رانده فارغ کنشت

رباعی

ای محو کلب بحل یار میدار بست
زان شد ز محو لاله قدح بر خوردار
زان رو که شگرف داری من کاست
کا در بخون دل لب یار بست

ایضا

عشق از چه بلاست آن بلا حکم خدا
چون نیک و بد خلق بقدر خدا
بر حکم خدا ملاست خلق چراست
پس روز پس حساب بنده چراست

ایضا

ابا در آیات ز محو خوردن ماست
اگر من نکتم گناه رحمت چه کند
خون دو هزار توبه در گردن ماست
آرایش رحمت از گنم کردن ماست

ایضا

نه لائق مسجد منم در خورد کنشت
چون کافر درویشم و چون قحبه زشت
دانا است که کل ما از چه سرشت
این دین نه دنیا و نه امید بهشت

ایضا

در هر دشتی که لاله زار کے بودست
هر برگ بنفشه گز زمین میسروید
آن لاله ز خون شهر یار کے بودست
خاک لیست که بر رخ نگار کے بودست

ایضا

با مانگزارند دے یارانت
خورشید تو در روزن با چون افتد
غجوار شدم زد دست غجوارانت
کز ذره فزون است هوادارانت

ایضا

چون دمی و پرمی ما بیگار گزشت
امروز با نچه میرسد خوش میباش
شادی و غم و محنت و شمار گزشت
کین ستر چنانچه آمد از کار گزشت

ایضا

ایضا
چون نیک و بد
بقدر بر هوایند
الاحد بظهور آید
پس بر روز حساب
از بنده حساب
حساب کنند
مولانا سید
محمد
صادق علی
مدظله
اینکه این زود ادا
کلی از چه سرشت
که نه لائق مسجد
نه در خورد کنشت
ساخته با نچه
کار خود چنانچه
مدظله

رباعیات عمر خیام

۱۶

پیش آرقح که باده نوشان صبح
آسوده زمسی راندن فارغ کنشت

رباعی

ای محو کلب لعل یار میدار بست
زان شد ز محو لاله قدح بر خوردار
زان رو که شکر ن داری من کاست
کا و در بخون دل لب یار بست

ایضا

عشق ارجیه بلاست آن بلا حکم خدا
چون نیک و بد خلق بقدر خدا
بر حکم خدا ملاست خلق چراست
پس روز پس حساب بنده چراست

ایضا

آباد خرابات ز محو خوردن ماست
اگر من نکند گناه رحمت چه کند
خون دو هزار توبه در گردن ماست
آرایش رحمت از گناه کردن ماست

ایضا

نه لائق مسجدم نه در خورد کنشت
چون کافر درویشم و چون قحبه زشت
و آن است که کل ما از چه سرشت
این دین نه دنیا و نه امید بهشت

ایضا

در هر دشتی که لاله زار کے بودست
هر برگ بنفشه کز زمین میسروید
آن لاله ز خون شهر یار کے بودست
خاک لپیست که بر رخ نگار کے بودست

ایضا

با مانگزارند دے یارانست
خورشید تو در روزن با چون افتد
غجوار شدم ز دست غجوارانست
کز ذره فروزن بست هوادارانست

ایضا

چون دمی و پرمی مایه یکار که نشت
امروز با نچه میسند خوش میباش
شادی و غم و محنت و شمار که نشت
کین ستر چنانچه آمد از کار که نشت

ایضا

کله سفرا بیدر
چون نیک و بد
بقدر بر خوانند
الاحد نظور آید
پس بر روز حساب
از بنده حساب
حساب کنند
مولانا سید
محمد
صاقد علی
مدظله
اینکه این روز دار
کلی از صفت
که نه لائق
نه در خورد
ساخته بنچه
کار خود جانی
بیدر

رباعی

ای دل جو نصیب تو بخون شد چو هست	احوال تو بهر لحظه و اگر گون شدن
ای جان تو درین شوم چه کار آمده	به چون عاقبت کار تو بیرون شدن

ایضا

با ما درم قلب میگردد جفیت	جا رو ب طرف خانه ناپاک برفت
پیرے ز خرابات برون آمد گفت	به مخرجور که بعمرات منی باید جفت

ایضا

حتام تنت بجهه منی ماند دست	جان سلطان هست و منزلش دار بقا
فراش اجل ز بهر دیگر منزل	را از پا فلند خیمه که سلطان بر خا

ایضا

با ما فلک از جنگ ندارد عجب هست	اگر بر سر ما سنگ ندارد عجب هست
قاضی که خرید باوه وقف فرجیت	را در مدرسه گرنگ ندارد عجب هست

ایضا

بر جان شریف گوشناسا تنیست	داند که بهرا نچه آمد از جا گنهیست
چیزے که بما میرسد از حکم شهبه	را کونین ز بهر چه میرود گنهیست

ایضا

دارنده چو ترکیب طبائع آراست	از بهر چه او فلندش اندر کم و کا
گر نیک آمد شکستن از بهر چه بود	را در نیک نیامد این صور عیب کرا

ایضا

چون ایر نور و زرخ لاله شست	بر خیز و بجام باوه کن عزم در
این سبزه که امروز تماشا گه تست	را فردا همه از خاک تو بر خواهد

ایضا

فصل گل و طرف جو بیار و کشت	با یک و سه لبتے چنان حور شست
----------------------------	------------------------------

باید که در این رباعیات عجمی که در این صفحه درج شده است، به دقت نظر شود و در صورت لزوم، به توضیح و تفسیر آن پرداخته شود. این رباعیات، که در این صفحه درج شده است، از آثار مشهور و معتبره است و در این زمینه، به دقت نظر و تحقیق عمل شود.

رباعیات عمر حیات

آنرا که گنه نگر و غمخواران نبود
غمخواران ز برای گنه آمد غم حسیت

رباعی

همشدار که روزگار شورانگیز است
در کام تو گر زمانه لوزینه نهد
ایمن بنشین که تیغ دوران بخت
ز نهار فرو بر که زهر آمیز است

ایضا

چون آب بجویم بار چون باد بدست
تا من باشم غم دور و زه نخورم
روز در گراز عمر من و تو بگذر
روزیکه نیاید دست روزیکه گذر

ایضا

طاس فلک از پیش دلارای است
ایمن نفسی ز مرگ می نتوان زیست
آسوده در بجهان نمیدانم کسیت
پس فائده در جهان بیفائده چیست

ایضا

تا باز نشناختم من این پای دوست
افسوس که در حساب خواهند نهاد
این چرخ فرومایه مرادست بدست
عمری که مرا بے محرمه مشوقه گذشت

ایضا

از هرزه به درستی بماند خست
از طاسک چرخ و کعبتین تقیر
بانیک و بد زمانه می باید سیاحت
بر نقش که پیدا شود آن باید با خست

ایضا

با دشمن دوست فعل نیکو نیکوست
با دوست چو بد کنی شود دشمن تو
بد کنی کند آنکه نیکیش عادت و خو
با دشمن اگر نیک کنی گردد دوست

ایضا

من هیچ ندانم که مرا آنکه سر شست
قوتی و بے و باد بر لب کشت
از اهل بهشت کردی از رخ زشت
هر چار مرا و هم ترا ببهشت

ایضا

در بندهای از طوا
با در چه لوز و در
با در اگر کینه
سید محمد
صداق علی
مطالع
بفین میدانم
که آن نفسی
بجز محرمه مشوقه
گذشت

در حساب و کتیر
آن پاکدامنی
دست بند
مشقه مدظله
العالی
طاسک
طشت و کاف
در دقت حضرت
و کعبتین تقیر
یا نه آمده
مشقه مدظله
العالی

هر چند که از گناه بد بختم وز شست اما سحر که میسر از مخموری	نوسید نیم جویت پرستان ز کنشت مخ خواهم و معشوق چه دوزخ چه بهشت
رباعی	
مگر چه بشرع ز شست نامست خوش بلخ نیست و حرام است خوشم می آید	چون در کف شایدی غلام است خوش دیر نیست که تا هر چه حرام است خوش <small>آرد از زباده</small>
الضما	
چندین غم با بحسرت دنیا پست این یک نفس که در تن عاریت است	هرگز دیدی کسی که جاوید بز نیست با عاریت عاریت باید ز نیست
الضما	
روز که که شود اذ السماء من دامن تو بگیرم اندر عرصات	واندم که بود اذ النجوم انکدرت گویم صنما بامی ذنب قتلت
الضما	
گر کار تو نیک است به تدبیر تو نیست اسلیم و رضا پیش کن شاد بزی	در سر برود نیز به تقصیر تو نیست چون نیک بد جهان تدبیر تو نیست
الضما	
چون مردن تو مردن یکبارگی است خونی و نجاستی و مشتکی گرد تو	یکبار یکبارگی است این چه بیچارگی است در کار نبود اینچه غمخوارگی است
الضما	
ای مرد خرد حدیث فردا هوس است امروز چنین هر که خرد مند کس است	در دهر زدن لاف سخنها هوس است دانند که همه جهان چنین یک نفس است
الضما	
خیام که خیمه نای حکمت میدوخت مقراض اجل طناب عمرش چو برید	در کوره غم فدا دونا گاه بسوخت دلال قضا بر ایگانش بفرخت

۱۱
 ای سرگشته ایسان
 شوق شود و وقتیکه
 ستاره با تارکین
 ستاره را عرصات
 شود از اعراض
 جمع عرصه یعنی میزبان
 در صنما الف نذر
 و با بی الخای سبب
 که گناه قتل در کجا
 مولانا سید
 محکم صادق
 علی
 در اینجا
 اندک شود
 خیام بنویسند
 تدبیر و حکمت
 عمر خدای دولت
 هر گاه مقراض
 اجل مقراض
 اذرا خواهد بود
 از قبیل حکمت
 بنوعی از عمریان خواهد
 ایچام لا اله الا الله
 ساعده و لا اله الا الله

رباعیات عم ختیا م

پس گفت مرا معلم از علم دست	لوح و قلم و بهشت و دوزخ تست
بسیار بگشتم بگرد و در دست	یک کار من از گشت به ننگشت
در ناخوشی زمانه بارے عمرم	گر خوش بگذشت یکے خوش بگذشت
در پرده اسرار کسے راره نیست	از خاک سبزه
جز در دل خاک هیچ منزله نیست	خط لاله رویان
پا بر سبزه که بر کنار جوئے رست است	سبزه جان بچکس اگر نیست
پا بر سبزه نا بخواری نه سنے	بشنو که چنین فسانه گوئے نیست
موی بر کف من نه که دلم در تاست	اگر باز لب فرشته خوئے رست است
بر خیز که بیداری دولت خوانست	کان سبزه ز خاک لاله رد رست است
در دهر بر نهال تحقیق نرست	اگر بیا زلف فرشته خوئے رست است
هر کس زده دست عجز شانه	اگر بیا زلف فرشته خوئے رست است
ان به که درین زمانه کم گیری دوست	اگر بیا زلف فرشته خوئے رست است
انکس که بجلگی ترا تکیه بدوست	اگر بیا زلف فرشته خوئے رست است
مخور چوندانی ز کجبا آمد ه	اگر بیا زلف فرشته خوئے رست است

باین معنی که چون در خطه از بگذری و سبزه ناری بی پایمال ناری که این سبزه از خاک سبزه خط لاله رویان سبزه جان بچکس است مولانا سید محمد صادق علی مدظله

باین معنی که چون در خطه از بگذری و سبزه ناری بی پایمال ناری که این سبزه از خاک سبزه خط لاله رویان سبزه جان بچکس است مولانا سید محمد صادق علی مدظله

باین معنی که چون در خطه از بگذری و سبزه ناری بی پایمال ناری که این سبزه از خاک سبزه خط لاله رویان سبزه جان بچکس است مولانا سید محمد صادق علی مدظله

رباعی	
چون شیارم ز مرغ بپنهان هست	چون هست شوم در خردم نقصان هست
حالیست میان هستی و پشیمانی	من بنده آنکه زندگانی آنست
ایضا	
زان باده که عمر را حیات و گرسنت	بر کن قدحی گریه ترا در دست
بر نه بگفتم که کار عالم سست	بشتاب کنون عمر من در گذر است
ایضا	
هر گه که غم ملازم دل شودت	باقصه کار خویش مشکل شودت
حال دل دیگرے باید پرسید	تا خوشدلی تمام حاصل شودت
ایضا	
در چشم محققان چه زیبا و چه زیشت	منزله عاشقان چه دوزخ چه بهشت
پوشیدن بیدلان چه اطلس چه پلاس	زیر سر عاشقان چه بالین چه خشت
ایضا	
عمرے بگل و باده بر فیم بگشت	یک کار من از دور جهان انگشت
آرے چونند هیچ مرادم حاصل	از هر چه گذشتیم گذشتیم گذشت
ایضا	
سایر بگشتیم بگرد و در و دشت	اندر همه آفاق بگشتیم بگشت
از کس نشنیدیم که آمد زین راه	راهے که برفت راه رو باز بگشت
ایضا	
لعل تو می نذاب ساغر کان هست	چشم تو بیاله و شرابش جان هست
آن جام بلورین که ز می خندا هست	اشکے است که خون دل در و پنهان هست
ایضا	
بر طرز سپهر خاطر مروز خست	لوح و قلم و بهشت و دوزخ هست

این رباعیات از کلام مولانا سید محمد صابق علی مدظلہ العالی است

رباعیات عمر خیام

خواه ابل سجاوه باش خواه ابل کنشت آزاد ز دوزخ هست و فارغ ز بهشت	هر دل که درد مهر و محبت بهشت درد فقر عشق نام هر کس که نوشت
---	---

رباعی

آنزانه بدایت نه نهایت پیدا است کین آمدن از کجا هست رفتن بکجا هست	دور که در آمدن رفتن هست کس می زند دمی درین معنی را
---	---

الضیاء

دنیا بسراخچه است من و نیست میدان به یقین که حق بدست من و نیست	ساقی چو زمانه در شکست من و نیست گزارانکه بدست من تو جام مریست
--	--

الضیاء

ما سور ضعیفیم و سلیمان گریست باز ارحمه قصد فریوشان گریست	ما کافر عشقیم و سلمان گریست از مارخ زرد و جگر پاره طلب
---	---

الضیاء

فارغ بودن کفر و دین دین نیست گفتا دل خرم تو کابین نیست	مخوردن شاد بودن آیین نیست گفتم بعر و سن هر کابین تو نصیبت
---	--

الضیاء

راز همه ابلمان نهان باید داشت چشم از همه مردمان نهان باید داشت	سراز همه ناگسان نهان باید داشت نگر که بجای مردمان موجه کنی
---	---

الضیاء

گفتن نتوان زانکه وبال سرماست نتوان گفتن بهرا نچه در خاطر ما	اسرار جهان چنانکه درد فقر است چون نیست درین دم نادان است
--	---

الضیاء

نه نیز رجب که ان مه خاص خداست ما می رمضان خوریم کان خاصه ما	گویند که می ماه شعبان بر وقت است شعبان در رجب ماه خدایند و رول
--	---

درین رباعی
اشعار و ناکه
بمنظفین است
ما هو الی غیر
فاطر سالک
صورت میکند
گفته است و
میگوید که اگر
اسرار اظهار
دی لا محاله
باز سر از دوش

نعمت کار که
از این بی خبر
فانین نیستند
که زانکه از اسرار
مردمان
سوال نمایند
صداقت
و اوست
فیه

چون

رباعیات عمر خیام

صد کعبه آب و گل بیکدل نرسد	کعبه چه رود که برود لے رادریاب
چون نیست حقیقت یقین اندر دست	ان توان بامید شک همه عمر شست
ان تان تانہ نم جامے از کف دست	در بنجودی چه ہوشیاری و چه دست
گر گل نبود نصیب ما خار لبس است	در نور میرسد بہا مار لبس است
گر سبجہ و سجادہ و شیخی نبود	ز ناقوس کلیسیاے ز نار لبس است
اجزائے پیالہ کہ در محرابیست	بشکستن آن روانمیدار دست
چندین سرود دست و پازنی از سر دست	از مہر کہ پیوست و یکین کشکست
امروز ترا دست رس فردا نیست	و اندیشہ فردا ت بجز سودا نیست
ضائع مکن ایندم اردکت شیدا نیست	کین باقی عمر را بہا پیدا نیست
ای چرخ فلک خرابی از کندہ رتست	بید او گری عادت ویرینہ رتست
ای خاک اگر سینہ تو بشکافت	بس گوہر قیمتی کہ در سینہ رتست
آن بت کہ دلم ز بہر او زار شدہ است	او جاسے دگر بغم گرفتار شدہ است
من رطلب علاج خود چون کوشم	چون آنکہ طبیبی است بیمار شدہ است
ایضا	ایضا

نصفون لطافت
شجون این جوی
نہیں با این
زاست کہ از یاد
سختی باغبان
ای سختی خاک
بہرین
از برق برود کار
خود بخین است
موسو لانا
محسوس
صدا و تکی
منظلمہ
از عم فردا
خواران کار
دقت ماضی
کردن بت
منہ مظلمہ
سین بوج
قول عرفی بزرگوار

رباعی	
جان دل و چشم بر درین شراب	ما موم و مستوق درین کنج خراب
آزاد از خاک باد از آتش و آب	فایز ز امید رحمت و بیم عذاب
ایضا	
جان دل و دین و عقل مرهون شراب	مایم و موم و مطرب این کنج خراب
بنیاد نهاد خانه مانند حباب	سر در سر می گردد و می بر سر می
ایضا	
باشد که بچوے رفته باز آید آب	بابط میگفت ماهی در تنج تاب
بود از پس مرگ من چه دریا چه سرا	بط گفت چون من تو گشتیم کیاب
ایضا	
به زان باشد که دیگران را پر لب	بر پائے تو بوسه دادن ای شمع طرب
پایے من جستن و صالت همه بس	دست منی دامن خیالت هر روز
ایضا	
چون نیست هر چه هست جز بادیدت	چون نیست هر چه هست جز بادیدت
انکار که هر چه نیست در عالم هست	پندار که هر چه هست در عالم نیست
ایضا	
روزے دوسه همتت می چون خوانا	کین عمر گذشته در نیابی در یاب
دانی که جهان رو بنجس ابی دارد	تو نیز شب روز بهین نوش شراب
ایضا	
مایم نهاده سر بفرمان شراب	جان کرده فدای آب حیوان شراب
هم ساقی ماحلق و صراحی و ادت	بیم بر لب ساغر آمده جان شراب
ایضا	
در راه نیاز هر دے را در یاب	در کوی حضور مقبلے را در یاب

در عالم خیال
بیار سسدر
حال محال
بست که بوسه
جله دیگر
دادن بوسه
بوسه از ناز
بوسه از ناز

بزاران و جبه
از ناز و جبه
و از نعل است
لا ما
صداق علی
صداق علی

رباعیات عمر خیام

خواهید که روز حشر بایید مرا	از خاک در سیکه جوید مرا
رباعی	
از باده ناب لعل شد گوهر ما	آمد بفتان زد دست ما ساغر ما
از بسکه بهین خوریم می بر سر می	ما در شر می شدیم دمی در سر ما
ایضا	
خرم نبود دل پیر از غم را	بجز تو خزم کرد دل خسته مرا
من تلخی عالم بوی خوش میگردم	با تلخی بهجت چه کنم عالم را
ایضا	
هر چند که رنگ و بوی زیباست مرا	چون لاله رخ و سرو بالاست مرا
معلوم شد که در طرب خانه خاک	نقاشش من از هر چه آراست مرا
ایضا	
خافن بچه امید درین شوم سرا	برد دولت او دل نمد از بهر خدا
هر گاه که خواهد که نشیند از پایا	گیرد اجلش دست که بالا میا
ایضا	
ای خواهد یکے کام روا کن مارا	دم در کش و در کار خدا کن مارا
مارا است رویم لیک تو کج بینی	رو چاره دیده کن ریا کن مارا
ایضا	
عاشق همه روز مست و شیدا باوا	دیوانه و شوریده در سوا باوا
در بهت یاری غصه هر چیز خوریم	چون نیست شدیم هر چه باوا باوا
ایضا	
ساقی قدحی که کار سازست خدا	در رحمت خود بنده نوازست خدا
مخوهر به بهار و بار طاعتش	کز طاعت خلق بے نیازست خدا
ایضا	

درین رباعی درم ۱۰ چارجی سر اول بمعنی خیال و در پزیردن و کلمه سر دوم جا بمعنی دماغ او و طبقه و ماغ مغز سرایت کرده که زیر نظر از بسبب مستحق است و زار در آرزو مولانا سید محمد صادق صاحب عمر فیضیه

ساقی

رباعی	
ایم کرده ز لطف و مهر تو صنع خدا	در عهد ازل بهشت و دوزخ پیدا
بزم نو بهشت هست و مزاجی نیست	خوبست که در بهشت ره نیست مرا
ایضاً	
دانی ز چه روی گشته ساجد ما	بت گفت به بت پرست کجا عابد ما
بر ما بجمال خود تجلی کرد دست	آنکس که ز نشست ناظر و شاهد ما
ایضاً	
بر دست یک تیغ جواب هست مرا	کز روی همه سال فتیاب هست مرا
پیوسته دل خصم کباب هست مرا	وز کله او جام شراب هست مرا
ایضاً	
دانی که چه بدت هست ای دلبر ما	با اینجهتی ز رفتن از بر ما
خود کس نفرستی و نه پرستی هرگز	تا بے تو چا میگزد و بر سر ما
ایضاً	
محرقت جسم و قوت جانست مرا	محرک شرف اسرار نهانست مرا
دیگر طلب دنیا و عقبی آنکس نه	یک جرعه پراز هر دو جهانست مرا
ایضاً	
از آتش مادود کجا بود اینجا	وز مایه ما سود کجا بود اینجا
آنکس که مرا نام خد اباتی کرد	در اصل خرابات کجا بود اینجا
ایضاً	
بر خیز و بیا بنواز بهر دل ما	حل کن بجمال خویش تن مشکل ما
یک کوزه عمر بسیار تا نوش کنم	زان پیش که کوزه ها کنند ز گل ما
ایضاً	
چون فوت شوم بیاوه جوید مرا	تلقین ز شراب و جام گوید مرا

قوت بخت و قوت بخت
 زشت بد و زشت بد
 بختی کجاست و بختی کجاست
 قوت بخت و قوت بخت
 وسکون و وسکون
 روزی مراد اینک و روزی مراد اینک
 با دره سینه با دره سینه
 زور در سینه زور در سینه
 جسم ناز و ان جسم ناز و ان
 در روزی خوش در روزی خوش
 رخ روان است رخ روان است
 چنانچه چنانچه
 از آن که کیفیت از آن که کیفیت
 با دره جهان را با دره جهان را
 آشکار و اظهار آشکار و اظهار
 دهنده است دهنده است
 مولانا مولانا
 سید محمد سید محمد
 صادق علی صادق علی
 مدظله مدظله

بسم الله الرحمن الرحيم
 رباعی گوی قصب السبب کرام بودہ اندود
 گزشتگان ذی اشتیاق بودہ چنانچہ حضرت خواجہ شمس
 رباعی گوی قصب السبب کرام بودہ اندود
 گزشتگان ذی اشتیاق بودہ چنانچہ حضرت خواجہ شمس
 رباعی گوی قصب السبب کرام بودہ اندود
 گزشتگان ذی اشتیاق بودہ چنانچہ حضرت خواجہ شمس

بسم الله الرحمن الرحيم
 رباعی گوی قصب السبب کرام بودہ اندود
 گزشتگان ذی اشتیاق بودہ چنانچہ حضرت خواجہ شمس
 رباعی گوی قصب السبب کرام بودہ اندود
 گزشتگان ذی اشتیاق بودہ چنانچہ حضرت خواجہ شمس
 رباعی گوی قصب السبب کرام بودہ اندود
 گزشتگان ذی اشتیاق بودہ چنانچہ حضرت خواجہ شمس

رباعیات عم ختام

آدمی کے انداز میں نہ ما	کاتے رند خراباقتی دیوانہ ما
برخیز کہ پرکنیم مہینا نہ زجر	زان پیش کہ سرکنند پیمانہ ما
رباعی	اورد دست اجل دامن زندگی فرو گیر ۱۲
گر مخوری طعنه فزن مستان را	گوست دید تو بہ گنم بزدان را
تو خسر بدین کنی کہ من مخورم	صد کار کنی کہ مخ غلام ست آن را
ایضا	
مردان نبود کہ خلق خوارند اورا	وزیم بدی نیک شمسارند اورا
رندی کہ نمود و دست بکرم	رندان ہمہ پشت دست دارند اورا
ایضا	
چون ز آب و گل آفرید صانع مارا	کرده بغم زمانہ قانع مارا
پیوستہ مرا ز مہین منیع کنی	خود دست تہی بسست مانع مارا
ایضا	
چون عمدہ نمیشود کسے فرودار	حالی خوش کفج این دل سودار
مخوش ہو رہا ہوا ہوا کہ ماہ	بسیار تباہ و نیا بد مارا

۱۲

صنایع کیمیا فی فضل خلاصه زواریان
چون سینه کیمیا نول و قوتین از

زهی مجموعہ رباعیات چون نازنینان چارده ساله مرغ نشینند و نشینی با صد ناز و درباری حکام

از استاد الشعرا که در چارده سالگی اقامت سخن کوس لیل الملکی نواخته بعد نظر ثانی تصحیح مهسا اکمن

مطبع نایب مشهدی نو کشتور من مشهور است
در مطبع می نشینی کیمیا نول و قوتین از

اطلاع اس مطبع میں بہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہے جسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہے جسکے معائنہ و ملاحظہ سے شائقین اسلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہیں قیمت بھی ارزان ہے اس کتاب کے ٹیبل پینج کے تین صفحہ پر سا دہین آئین بعض کتب کلیات و دواویں فارسی دارو کی درج کرتے ہیں تاکہ جس فن کی کتابانہ اس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے قدر دانوں کو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو۔

<p>۴۔ نکات بیدل - نتیجہ طبع شاعرانہ خیال مرزا عبد القادر بیدل تخلص۔</p>	<p>کتب کلیات و دواویں فارسی کلیات خزین - یہ ایک مجموعہ نوادریں روزگار ہے جس میں چند مسائل ہیں۔</p>
<p>دیوان بیدل - فقط نقل از نسخہ محسّرہ ولایت ایضا۔</p>	<p>۱۔ سوانح عمری حضرت مصنف - ۲۔ تواریخ سلاطین - ۳۔ قصائد نعتیہ - ۴۔ کتبہ طہار علیہم السلام</p>
<p>کلیات سعدی شیرازی - جس میں رسائل ذیل ہیں۔</p>	<p>۵۔ دیوان مصنف - ۵۔ مثنویات تصفیہ دل و پسین بخت - ۶۔ مثنویات خسرا بابت -</p>
<p>۱۔ دیباچہ کلیات - ۲۔ کریما محتلی ۳۔ گلستان - ۴۔ بوستان - ۵۔ قصائد عربیہ و فارسیہ و مرثیہ و ترجیحات</p>	<p>۷۔ فرہنگ نامہ - ۸۔ تذکرۃ العاشقین - مصنفہ شاعر عظیم الفیض و حید العصر شیخ محمد علی خزین</p>
<p>۶۔ کلیات - و بدائع و خواتم و غزلیات قدیم و مقطعات - و صاحبیات و مثنویات و قطعات و رباعیات و مفرقات و نثریات - از شاہج طبع حضرت مصلح الدین سعدی شیرازی۔</p>	<p>کلیات خاقانی - جس میں قصائد عربی فارسی و غزلیات و رباعیات کا پورا ذخیرہ ہے ایسا کلیات اس جامعیت کے ساتھ کیاب ہے جو اس مطبع میں پیشی ہو کر مع حل معانی اشعار عربی کے دو جلد میں چھپا ہے۔</p>
<p>کلیات نظم غالب از میرزا اسد اللہ خان غالب دہلوی۔</p>	<p>کلیات مرزا بیدل - اس کلیات میں چاکر تاج ہیں۔</p>
<p>کلیات جامی تصنیف ملا عبد الرحمن جامی کلیات نظیری نیشاپوری - از خوش فکری ملائطیری نیشاپوری۔</p>	<p>۱۔ دیوان بیدل - خزین سب رو فیون کی۔ ۲۔ عناصر بیدل - ۳۔ رقعات بیدل۔</p>

Rehmat-Ameri Khayani

صنایع کیمیا فضا خلا و زمان
چون سحرین نول و قوتین از

زهی مجموعه رباعیات چون نازنینان چاره سال مرغ نشینند و پیشی بحد ناز و دلربایی همگامند

از استاد الشعر که در چار دانگ اقامت سخن کوس من الملکی نواخته بعد نظر ثانی تصحیح مهذب است

در مطبع می‌نشری نو کشور من مقبول هم باشد
در مطبع کیمیا فضا و قوتین از

Subā'iyāt-i- 'Umar Khayyām
'Umar Khayyām.

1882.

~~107-108~~

Indian Institute, Oxford.

The Lucknow Sparks Library.

Presented

by

Munshi Atoul Kishore.

49 C 105

